
KÖPRÜLÜ KÜT.
KÖPRÜLÜ KÜT.
KÖPRÜLÜ KÜT.
(395)
M. 2478
ASIM BY.

علم فرائض

اثر

يانیه اشقودره ولایتلری عدلیه مفتش سابقی ودارالفنون
حقوق شعبه‌سی مجله معلمی ، وصایا وفرائض معلم وکیلی

جودت

مهر ذاتیسیله ممهور اولمیان نسخه‌لر ساخته‌در

درسعادت — احمد ساقی بك مطبعه‌سی

۱۳۲۶

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

علم فرائضك محتوى اولديغى قواعد ومسائله شروعدن اول اشبو علم جليلك درجهٔ لزوم واهميتنى واقسام علوم آره‌سنده كى موقعنى مجملاً بيان ايتمك فائده‌دن خالى دكلدر .

تحصيل علوم وفنونه ترغيباً صورت عموميه ومطلقه‌ده شرف صدور ايتمش احاديث نبويه پك چوقدر .

مع مافيه علم فرائضك اهميت مزيده‌سنه اشبو (تعلموا الفرائض وعلموها الناس فانها نصف العلم) حديث شريفى بر دليل مخصوص تشكيل ايلمشدر يعنى علم فرائضى اوكرنك وخلقه‌ده اوكرتك زيرا على الاطلاق علمك نصفى منزله‌سنده‌در .

نصف علم، كلام حكمت بيانى اوچ وجهله تصوير وتوضيح اولنه بيلير :

(١) انسانده برى حيات ديكرى ممات اولمق اوزره ايكى حالت موجود اولديغندن مطلق علم دخى بو اعتبار اوزرينه ايكى يه منقسم

اولوب برقسمى انسانك حياتنه وديكر قسمى مماتنه متدائر احكامدن باحثدر . ايمدى علم فرائض انسانك وفاتندن صكره ترتب ايدن احكام شرعيه‌يى جامع ومبين اولمسى اعتباريله نصف علم اطلاق اولنمشدر

(٢) ملكك اسبابى ايكيدر . برنجيسى ملك اختياريدر . يعنى انسانك، كندى اختياريله تملك ايتمسيدر شرا ، وصيت ، هبه وامثالى ايشته بوقبيلدندر زيرا بوكبيلر انسانك اختيار وقبوليله تملك ايديلير ايكنجيسى ملك ضروريدر كه آرزو واختيارى اولسون اولماسون انسانك برشيئه ضرورى اوله‌رق مالك اولمسيدر بو ملك ضرورى ايسه ميراثدن عبارتدر چونكه وارثك ميراثه استحقاق ومالكيتى قبول واختيارينه منوط اولميوب بلكه مورثنك وفاتيله برابر كنديسنه توجه ايتمش برحق طبيعى وضروريدر شو حالده علمك برقسمى ملك اختياريدن وديكر قسمى ملك ضرورى - وراثت - دن باحث وعلم فرائضك احكامى ايسه ملكك ايكى سببندن برينه يعنى ملك ضرورى قسمنه مخصوص ومنحصر اولديغندن بو نقطهٔ نظرجه علمك نصفى درجه‌سنده عد ايدلمشدر .

(٣) علم فرائض امور مهمه‌دن اولمسنه مبنى تحصيل وتعلمنه

برسائقهٔ ترغيب وتشويق اولمق اوزره مرتبهٔ اهميتى نصف علم منزلەسنه معادل كوسترلمشدر .

ايشته علم فرائضه مخصوص اوله‌رق اشبو حديث شريفك ايتيان بيورلمسى بو علم جليله پك زياده اعتنا ايدلمسى لزومنى مثبتدر .

حد ذاتنده علم فقه جملەسندن بولنديغى حالده بعض علمانك بو علمى ، فقهدن خارج اوله‌رق مستقل بر علم عد ايتملرينه سبب يكانه اهميت زائدەسيدر .

لزوم ومنزلتى بيانات آنفەدن خلاصة للخلاصه اوله‌رق مستفاد اولان بوفن كيرانقيمتى درك واذعان ودقائق واحكامنى سائرلره تفهيم وبيان ايچون اونسبتده صرف مساعى وغيرت ايتمك واجباتدندر

فرائض ، فريضەنك جمعيدركه معناى لغويسى قطع ، تقدير ، بيان ديمكدر شرعاً : قطعى الثبوت وقطعى الدلالة برهان ايله ثابت اولان احكامه اطلاق اولنور

ورثەدن برچوغنك من عندالله حصهٔ ارثيەلرى مقدارى معين وقطعى بولنديغى جهتله بوسهام مقدره - مفروضه - دن بحث ايدن فن جليله (فرائض) تسميه قلنمشدر .

قرآن كريمده ميراث بحثنده (فريضةً من الله) لفظ جليلينك وسالف البيان حديث نبويده (فرائض) كلمەسنك ذكر وايرادى بو نام ايله تسميه اولنمسنه سبب اولدى

برفن نه يه متدائردر ، نه كبى شيلردن باحثدر ، غايتى وفائدەسى نەدن عبارتدر ؟ بونلرك اول باول بيلنمسى لازمەدندر كه اشبو احوال ثلاثەدن برنجيسى اوفنك تعريفنى ايكنجيسى موضوعنى ، اوچنجيسى غايتنى مصوردر .

فرائضك تعريفى

ورثه‌نك تركه‌ده اولان حصهٔ ارثیه‌لرینی تعریف و تعیین ایدن قواعد فقهیه وحسابیه‌دن عبارتدر .

ورثه ، وارثك جمعی اوله‌رق وراثتدن مشتقدر .

وراثت . — وفات ایدن بر كمسنه‌نك مالنه دیكر بر كیمسه‌نك خلفیت طریقیله مالك اولمسی دیمكدر .

خلفیت ؛ باشقه‌سنك یرینه قائم اولمق معناسنه در . نصلكه ورثه ، مورثلری اولان متوفانك مقامنه قائم اوله‌رق ایجاب وقبول كبی عقوده حاجت مس ایتمه‌دن اموال متروكه‌سنه صاحب ومالك اولورلر .

متوفایه مورث ومورث ، میراثه كسب استحقاق ایدنه وارث ومال مذكوره میراث وموروث دینیر .

فرائضك موضوعی

موضوع ؛ لغةً وضع اولنمش ، قونلمش دیمكدر .

اصطلاحاً موضوع ؛ مبحوث عنه اولان شیئ دیمكدر .

اوحالده بر علمده موقع بحثه قونیلان شیئ هرنه ایسه او علمك موضوعی اولور علم فرائضده ده تركه‌نك صورت تقسیم وتفریقندن بحث اولندیغی جهتله بو علمك موضوعی بالطبع تركه اولمش اولور .

فرائضك غایتی

ورثه‌نك تركه‌ده اولان حقوقنی تعیین ایتمكدن عبارتدر .

تركه ؛ رانك كسریله كلمه وزننده اوله‌رق مال متروك دیمكدر .

اصطلاحاً ؛ متوفانك ترك ایتدیكی و آخرك حقی تعلق ایتمدیكی جمیع اموالنه تركه اطلاق اولنور بناءً علیه ملكی اولمیه‌رق حال حیاتنده متوفایه امانةً ویرلمش ، یاخود عیننه دیكر برینك حقی تعلق ایتمش اولان اشیا واموال تركه‌دن معدود اولهمازشو حالده ودیعه قبیلندن اولان اموال واشیا وارث كبیر ویاوصی طرفندن اصحابنه اعاده اولنمق ایجاب ایتدیكی كبی متوفانك ، بورجی مقابلنده دائننه تسلیم ایتمش بولندیغی مال مرهونه ، دائنك حقی تعلق ایتمكله ایفای دین ایدلمدكچه رهنك ورده متوفا دها حیاتنده ایكن اشترا ایتمش ولوبده ثمننی ویرمامسندن ناشی بایعك یدنده حبس وتوقیف اولنان مبیعك ثمنی بایعه ویرلمدكچه اومال مبیعك تركه مباننه ادخالی جائز دكلدر .

اخطار . — خطاءً قتلده وبرده عمداً وقوعبولان قتل اوزرینه صلح وقوعی ویاخود مقتولك ورثه‌سندن بعضیسنك قصاصی عفو ایلملری حسبیله ترتب ایدن « دیت » تركه‌یه داخلدر .

وراثتك شرائطی

ثبوت وراثت ایچون اوچ شرط لازمدر . شروط ثلاثهٔ مذكوره‌عین زمانده اجتماع ایتمدكجه وراثت تحقق ایتمز .

برنجی شرط . — مورثك حقیقةً ، یاحكماً ، یاخود تقدیراً وفات ایتمش اولمسیدر .

وفات حقیقی . — اكمال انفاس حیاتله بو عالم فانیدن دار عقبایه انتقالدر .

وفات حكمی . — مفقود ـ زده‌ده اولدیغی یعنی محل اقامتی وحیات ومماتی بیانه‌میان ـ ك طقسان یاشنی اكمال ایتمسی اوزرینه طرف شرع شریفدن وفاتنه حكم اولنمسیدركه بو حكمدن صكره وفات ایتمش عدواعتبار اولندیغندن اموالی ورثه‌سی بینده تقسیم ایدیلیر وتاریخ حكمدن صكره

بر مورثی وفات ایده‌جك اولسه کندیسی – مفقود – ایچون حصهٔ وراثت افراز اولنماز .

وفات تقدیری . — مثلاً اسقاط ایدیلن جنینك وفاتی دیمکدر چونکه بو یولده اسقاط ایدیلان جنین ، حین سقوطنده دیری اولوب آندن صکره وفات ایتمش عد اولنور . بو صورتله کندیسی مورث و نفسنك بدلی اولان « غره » یعنی دیت کامله – اون بیك درهم کموشدر – نك نصف عشری اولان بشیوز درهم کموش مال متروکی اولمش اولور شاید جنین ذی حیات اوله‌رق سقوط ایلرده صکره‌دن وفات ایدرسه او جنینی اسقاط ایدن جانیدن تام دیت آلنیر .

ایکنجی شرط . — مورثك حین وفاتنده وارثك حقیقةً ویا حکماً برحیات بولنمسندن عبارتدر .

حیات حقیقیه . — بیلدیکمز حیاتدر .

حیات حکمیه . — مورثك وفاتی هنکامنده جنینك هنوز تولد ایتمش اولمیوبده رحم مادرده بولنمسی صورتنده‌در . زیرا رحم مادرده بولنان جنین حکماً ذی حیات عد ایدیلیر وحصهٔ ارثیه‌سی تفریق اوله‌رق تولد ایتدیکی وقت کندیسنه ویرلمك لازمکلیر فقط مورثك وفاتی زماننده وارثك حقیقةً وحکماً حیاتی تقدیر وتصور اولنه‌مازسه شرط توارث تحقق ایده‌میه‌جکندن اموالی طوغریدن طوغری‌یه برحیات بولنان ورثه‌یه ویرلمك اقتضا ایدر . مثلا : غرق اولان بر سفینه درونده یکدیکره وارث اوله‌بیله‌جکلردن هانکیسنك دها اول مغروقاً وفات ایتدیکی بیلنه‌میه‌جکی وبناءً علیه هانکی برینك دیکرینه وارث اوله‌جغنك تعیین وتقدیری امکانسز بولنه‌جغی جهتیله بیانات آنفه موجبنجه بونلرك ترکه‌لری هر برینك موجود بولنان وارثلرینه آیری آیری ویریلیر .

تنبیه . — جنین – حمل – ایچون توقیف اولنه‌جق حصه‌نك نوع

ومقداری حقنده مختلف اقوال واردر فقط مفتی‌به اولان امام ابی یوسف حضرتلرینك روایتنه کوره حمل ایچون بر ابن « ارکك چوجق » حصه‌سی توقیف اولنور . شو قدر که حملك بر اوغلاندن زیاده ظهور ایتمسی احتمالنه مبنی ایلرده استحقاقی حصهٔ موقوفه‌دن زیاده اولدیغی نمایان اولورسه اوست طرفی تأدیه ایده‌جکلرینه دائر احتیاطه رعایةً ورثه‌دن کفیل آلنمق لازمکلیر . ایمدی جنین تولد ایتدکده اکر ، توقیف اولنان حصه‌یه تمامیله مستحق ایسه کافه‌سنی آلیر ویالکز بر قسمنه اولدیغی حالده مقدار متباقیسی ، حصه‌لرینه کوره ورثه‌یه تقسیم اولنور واکر ایکی ارکك تولد ایدرسه او حالده ورثه اولجه ویردکلری کفالت موجبنجه اکمال نقصانه مجبور طوتیلور .

اوچنجی شرط . — وراثتده وارثك جهت وراثتی معلوم اولمقدر بناءً علیه جهت وراثتی مجهول اولان کیمسه وارث عد اولنه‌میه‌جغندن وراثته کسب استحقاق ایده‌مز .

بالفرض ؛ ایکی آدم طرفندن بر مرضعه – سود ویرن ، دایه – یه عین زمانده تودیع اولنان ایکی چوجغك مؤخراً حاصل اولان اشتباه اوزرینه او ایکی آدمدن هانکیسنك اوغلی اولدیغی بیلنه‌مدیکی تقدیرده چوجقلرله ابوین آره‌سنده جهت وراثت منتفی اوله‌رق توارث جریان ایتمز .

ینه بر حره ایله بر امه قاراکلق بر محلده برر چوجق طوغورسه‌لر ایکیسندن هانکیسنك ولد حره اولدیغی بیلنه‌مسه هیچ بری حره‌یه وارث اوله‌ماز .

فصل اول

وراثتك اسباب وجهاتی بیاننده‌در

شروط ثلاثهٔ معلومه‌نك اجتماعیله وراثت متحقق اولدیغی کبی وارث

اولمق ایچونده اوچ سبب واردرکه بونلردن بری بولنمدقجه توارث ممکن اولماز. آنلرده قرابت نسبیه ، زوجیت ، ولایتدر.

برنجی سبب ؛ وارث ایله مورث آره‌سنده قرابت نسبیه بولنمقدر که شو صورتله وارث اولان اقربا اوچ قسمه آیریلیر .

«١» اصحاب فرائض .

«٢» عصبهٔ نسبیه .

«٣» ذوی الارحام در .

اصحاب فرائض . حصهٔ معینه‌سی اولانلردرکه نصف ، ربع ، ثمن ، ثلثان ، ثلث ، سدس اربابیدر .

عصبهٔ نسبیه . — متوفایه نسبت قرابتلری اناث واسطه‌سیله حاصل اولمیان ورثهٔ ذکوردن عبارتدر .

ذوی الارحام . — متوفایه نسبت وقرابتلری اناث واسطه‌سیله حصوله کله‌رك عصبه‌دن اولمیان ومعین حصه‌لری بولنمیانلردر . متوفانك والده‌سنك قرداشی – دایی – وآنك اولادی کبی .

ایکنجی سبب . — زوجیتدر یعنی زوجین آره‌سنده نکاح صحیح – فاسد وباطل اولمیان نکاح – بولنمقدر بناءً علیه ایکیسندن برینك وفاتنه قدر زوجیته خلل طاری اولمدیغی تقدیرده یکدیکرلرینه وارث اولورلر. خلوت صحیحه [١] وقوعیده مشروط دکلدر .

دخولدن – زفاف – صکره زوجه طلاق رجعی ایله تطلیق ایدیلیر ومدت عدت ظرفنده زوجیندن بری وفات ایدرسه دیکری آکا وارث اولور .

زوجك حال صحتنده اولمق شرطیله طلاق باینله تطلیق وقوعی حالنده انقضای عدتدن مقدم ایکیسندن بری وفات ایدرسه دیکری آکا وارث اوله‌بیه‌رك

«١» اره‌یرده بشقه‌سی موجود اولمقسزین زوجینك بعدالنکاح وقبل الزفاف براوطه‌ده اجتماعیدر

رابطهٔ وراثت منقطع اولمش اولور . مرض موتده وقوع بولان وزوجه طرفندن طلب ایدلمامش اولان طلاق باین مانع ارث دکلدر . فقط زوجه‌نك طلبیله واقع اولان طلاق باین موانع ارثدن معدوداولور .

نکاح موقت ویامتعه [١] نکاح باطل [٢] نکاح فاسد [٣] صورتلرنده وراثت جاری دکلدر

اوچنجی سبب . – ولایتدر واوك فتحی ویا کسری ایله اوقونور .

ولایت . – آرزو ورضاسنه باقیلمیه‌رق برکیمسه اوزرینه دیکرینك تصرفی نافذ اولمق معناسنه‌درکه علم فرائض نقطهٔ نظرندن ایکی‌یه تفریق اولنه‌رق بری ولای عتاقه دیکری ولای موالاتدر .

ولای عتاقه . – کوله ویاجاریه‌سنی آزاد ایده‌رك ، یاخود [من ملك ذی رحم محرم عتق علیه] حدیث شریفی مآل منیفنجه نکاحی کندینه حرام اولان ویقین اقربادن بولنان برشخص مملوکی تملك ایتدیکی تقدیرده عتقی لازم کله‌رك آنك مولاسی – منعمی – اولمقدر شو حالده مولی العتاقه عصبهٔ سببیه اوله‌رق آکا وارث اولور .

ولای موالات . — نسبی معروف اولمیان برکیمسه‌نك ؛ کندیسندن صدور ایده‌جك جنایتك دیتنی تضمین ایتمك ووفاتنده کندیسنه وارث اولمق اوزره دیکریله عقد ومقاوله ایتمسیدرکه اوشخص دیکره مولای موالات نامی ویریلیر بوضمان ووراثت قارشولقلی اوله‌رق ایکی طرفدنده شرط ومقاوله ایدیله‌بیلیر .

اسباب ثلاثهٔ مبسوطه دن آیری آیری هر بری ارثه استحقاقه سبب یکانه

[١] معین برزمان ایچون نکاح مدتی تحدید ایتمکدرکه متعه دخی همان بوقبیلدندر

[٢] مشرکه ایله ازدواج ایتمك کبی

[٣] شهود مواجهه‌سنده عقداولنمیان نکاحدر

اولدیغی کبی ایکیسی بر کیمسه‌ده اجتماع ایتدیکی صورتده دخی هر ایکی جهتدن استحقاقی موجب اولور .

مثلا : بر کیمسه‌نك، تحت نکاحنده بولنان عموجه‌سنك قیزی وفات ایدرده کندیسندن بشقه وارثی بولونمازسه او کیمسه نصفنه زوجیت و نصف دیکرینه قرابت نسبیه حسبیله تکمیل ترکه‌یه صاحب اولمش اولور.

کذلك بر کیمسه‌نك تزوج ایتمش اولدیغی آزادلیسی وفات ایتسه‌ده کندیسندن بشقه وارثی اولمسه نصفنه زوجیت و نصف دیکرینه‌ده ولای عتاقه سببیله مستحق اوله‌رق بتون ترکه ارثاً کندیسنه انتقال ایلر.

فصل ثانی

موانع ارث حقنده‌در

موانع ، مانعك جمعیدر .

مانع . — سبب وراثت موجود ومتحقق اولمغله برابر برشخصك کندی اختیاریله واقع اوله‌رق استحقاقی سلب ایدن شیدرکه اوشخصه محروم اطلاق اولنور .

سلب استحقاق بشقه طرفدن یاپیلیرسه حجب اولور حجب ایدیلان شخصه‌ده محجوب دینیر . مثلا : غیر مسلمك اوغلی مسلم اولسه کندی اختیاریله باباسنك میراثندن کندیسنی محروم ایتمش اولور .

وینه ولدی بولنمدیغی تقدیرده زوجك حصه‌سی نصف ایکن ولدی بولندقده یالکز ربع آلیر . ولد زوجك حصه‌سنی نصفدن ربعه تنزیل ایتمك صورتیله حجب ایتمش یعنی قسماً زوجك استحقاقنه مانع اولمش اولور.

موانع ارث ؛ رقیت ، قصاص ویادیت وکفارتی موجب قتل ، اختلاف دین ، اختلاف دارین اولمق اوزره درتدر .

«١» رقیت . — آزادسز کوله وجاریه اولمق دیمکدر . بوحالده حر

اولمیان بر کیمسه ام ولد [١] ، مکاتب [٢] ، مدبر ویا مدبره [٣] دخی اولسه مستحق میراث اوله‌ماز .

«٢» قتل . — (لامیراث للقاتل) حدیث شریفندن‌ده مستبان اولدیغی اوزره میراثدن محرومیتی مستلزمدر . انجق فعل قتل عمداً ویاشبه عمد ؛ یاخطاءً یاخودده خطا یولنده ارتکاب ایدلمش اولملیدر .

عمداً قتل ؛ سلاحله ایدیلان قتلدرکه قصاصی موجبدر .

قتل شبه عمد ؛ اکثریا قتلی انتاج ایتمیان وسلاحك غیریسی اولان آلتله — صوپا — قتل ایتمکدر .

خطاءً قتل : سلاحنی صیده آتوبده سلاح مرمیسی بر انسانه اصابت ایده‌رك آنی اورمقدر کرچه بونده اورمق قصدی وار ایدیسه‌ده انسانی دکل بالعکس آوی اورمق قصدی ایدی .

خطاء یولنده قتل ؛ بونده اصلا اورمق قصدی اولمدیغی حالده بر کیمسه یورور ایکن آیاغی قایاراق بشقه بر آدم اوزرینه دوشوب آنی قتل ایتمك ویاخود النده‌کی طاش من غیر اختیار دوشوبده برینی اولدیرمك صورتلرنده‌درکه قتلك شو صوك اوچ نوعی دیت وکفارتی مستلزمدر . صباوت . جنت ، مدافعهٔ مشروعه [٤] حاللرنده وبرده قصاص [٥]

---

[١] افندیسی طرفندن حامل اولان جاریه‌در .

«٢» آزاد ایدلمسی، بدل عتقنی قزانوبده مولاسنه ویرمسی مشروط کوله‌در.

«٣» آزادی مولانك وفاتندن صکره‌یه تعلیق اولنان کوله وجاریه‌در .

[٤] کندیسنك قتلنه وهتك عرضنه قیام ایدن کیمسه‌نك شر وتجاوزندن هیچ بر صورتله چارهٔ خلاص وسلامت قالمادیغی حالده حیات وناموسنی مدافعه یولنده او کیمسه‌یی قتل ایتمکدر .

«٥» ورثهٔ مقتول طرفندن قاتلك اعدام ایتدیرلمسیدر .

ورجم [١] صورتلرنده وقوعبولان قتل كيفياتي ميراثدن محروميتي موجب اولماز تسبباً قتلده سبب حرمان اولهماز.

مثلا : ملكي اولميان برمحلده حفر ايديلان چقوره مورثك سقوطيله برابر وفات ايتمسي ديتي مستلزم ايسهده وراثته مانع اولهماز واكر مذكور چقور كندي ملكنده حفر ايدلمش ومورثي بو چقور ايچنه دوشوبده وفات ايتمش ايسه بو صورت ميراثدن محروميتي موجب اولمادقدن بشقه ديتده استلزام ايدر احوالدن دكلدر . سببي ده مال صاحبنك كندي ملكنده ايستديكني ياپمسي شرعاً جائز وجواز شرعينك ضمانه منافي اولمسيدر حالبوكه ملكي اولميان يرده بركيمسه چقور آچمغه شرعاً مأذون اولمديغندن فوق الصلاحيه وقوعبولان اشبو معاملهسندن دولايي ضمانه يعني مقتولك ديتني ويرمكه مجبور اوليور .

«٣» اختلاف دين . — حين وفاتده مورث ايله وارثك دينلري مختلف اولمقدر . بالفرض اوغلي اهتدا ايتمش بر عيسوي ويا موسوينك تركهسندن اوكا برشيئي ويرلمز .

«٤» اختلاف دارين . — وارث ايله مورثك مختلف مملكتلر خلقندن اولمليدركه حقيقي وحكمي اولمق اوزره ايكي درلودر .

«١» وارث ايله مورثدن بري عقد ذمت يعني قبول تبعيت جهتيله دار اسلامده ديكريده غير مسلم بر دولتك ملكنده بولنورلرسه بونلر حقيقةً مختلف الدار يعني بشقه بشقه الكالر خلقندن عد اولنورلر هرايكيسي دار اسلامده بولنور وفقط بري مستأمن [٢]ديكري ذمي [٣] اولورسه

«١» متأهل بركيمسهنك فعل زنايي ارتكاب ايتمسي حسبيله حقنده تطبيق اولنان حد شرعيدر .

«٢» اصلاً تبعهٔ اجنبيهدن اولديني حالده محافظه وامان طلبيله ممالك عثمانيهدن برينه كلهرك دائرهٔ امانده اولهرق بر مدت اختيار اقامت ايدنلردر .

«٣» تابعيت عثمانيهيي قبول ايدان رعايا ديهكدر .

مستأمن، اساساً بشقه مملكتلي اولديغندن حكماً مختلف الديار صاييليرلر.

مناسبات دوستانهسي مختل اولان ايكي اجنبي دولتك ممالك اسلاميهده بولنان تبعهلري بربرلرينه وارث اولهمازلر اسبابيده منسوب اولدقلري دولتلر بيننده مصادقت ومسالمت اولمامنجه بو ايكي تبعه حقنده اختلاف دار حكمي جاري اولمسيدر آنجق بين المسلمين اختلاف دار خصوصي امر توارثه بر كونه مانع تشكيل ايتمز . بناءً عليه دولت عثمانيه تبعهسندن اولان بر مسلم ايله انكلتره ويا فرانسه، ياخود بشقه بر دولت تبعهسندن اولان ديكر بر مسلم كرك بر مملكتده بولنسون وكرك متفارقاً هربري منسوب اولديغي دولت مملكتنده مقيم اولسون هرحالده يكديكرينه وارث اولورلر .

مسئله . — وراثت ، تملكك سبب جبريسيدر . بناءً عليه قبوله منوط دكلدر وراثت وارثك اختياريله اولميهرق نص قاطع ايله متحقق وثابتدر . بو جهتله متوفانك وارثي (بن اونك ميراثني قبول ايتمم) ديمكله حقي ابطال واسقاط ايتمش اولماز هروقت ايچون حصهٔ ارثيهسي حقيدر اسباب سائرهٔ تملكيه اختياري اولديغندن اسباب مذكوردن بريله واقع اولان ملكيتي ردوعدم قبول ،ازالهٔ ملكيتي موجبدر.

مثلا : موصى له (بن آنك وصيتكي قبول ايتمم) ديهجك اولسه وصيت مذكوره لغو اولمش اولور .

مسئله . — متوفانك تركهسنه آتيدهكي ترتيب صرهسنه رعايت اولنمق اوزره درت حق تعلق ايدر.

اولا : داينلري متضرر ايتمامك شرطيله متوفا كفن مسنون ايله تكفين اولنور كفن مسنوندن آرتان مال دَيني تأديهيه كفايت ايتمزسه داينلري متضرر ايتميهجك صورتده (بقدر الضروره والكفايه) تكفين ايديلير ذات الزوج اولهرق وفات ايدن قادينك تجهيز وتكفيني زوجنه عائددر ثانياً

بعد التجهیز بقیهٔ مالندن متوفانك حقوق عباده تعلق ایدن دیونی تسویه اولنور. زكات و كفارت وفدیه قبیلندن اولان وحقوق اللهدن عبارت بولنان دیون بو ترتیبه داخل دكلدر چونكه بومثللو دیون موت ایله ساقط اولدیغندن مورث طرفندن وصیت ایدلمدكجه تركه‌دن لازم التسویه اوله‌ماز.

دین اوچ قسمدر.

«١» مرض موتدن مقدم اقرار ویا بینه ایله ثابت اولان ودین صحت تعبیر اولنان دیندر كه اول امرده بونك تأدیه ایدلمسی ایجاب ایدر.

«٢» دین صحت قبیلندن اولان دینوركه مرض موتده وقوع وثبوتی حاكمك حكمیله وشاهدلرك شهادتیله ویاصورت آخرله تعین ایدر بوده متوفانك حین مرضده تملك ویا استهلاك ایتدیكی شیلرك اثمان وبدلاتندن عبارت اوله‌رق درجهٔ ثانیه‌ده ایفا ایدلمك لازمكلیر.

«٣» دین مرضدر كه متوفانك، مرض موتی اثناسنده وقوع بولان اقراریله لازمكلان دیندن عبارتدر. بوقسم دینك ایفاسی تأخیر اولنور بو اقرار، قرار مجرددر یعنی مرض موتده كی اقرار غرمای صحتك حقوقنه بركونه تأثیر اجرا ایتمز واونلر حقنده معتبر اوله‌ماز.

ثالثاً؛ وصیتی انفاذ اولنور حكم وصیت ایسه ثلث ماله شاملدر بناءً علیه ثلث مالدن فضله برمقدار حقنده‌كی وصیتك تنفیذی ورثهٔ كبارك اجازتنه موقوف اولور.

رابعاً؛ ورثه بیننده تقسیم تركه اولنور شاید وارث، زوج ایله زوجه‌نك غیری ویالكز بركیشیدن عبارت اولور ایسه مال موروث كاملا آكا عائد اوله‌جغندن تقسیمه حاجت قالماز ورثه تعدد ایتدیكی حالده ایسه تركه بینلرنده ترتیب آتی اوزره تقسیم ایدیلیر.

اصحاب وراثت طقوز صنف عد واعتبار اولنمشدر.

صنف اول. — اصحاب فرائض تعبیر اولنور كه میراثدن حصه‌لری معین اولنلردر.

صنف ثانی. — عصبهٔ نسبیه‌در كه اصحاب فرائضدن قالان مقداره واصحاب فرائض بولنمدیغی تقدیرده تكمیل تركه‌یه كسب استحقاق ایدن كیمسه‌لردر.

صنف ثالث. — عصبهٔ سببیه‌دركه آزادلی — آزاد اولمش — كوله ویاجاریه‌نك افندیسیدر كرك اركك وكرك قادین اولسون مولی العتاقه تسمیه اولنور مولی العتاقه وفات ایتمش بولنورسه وراثت مولی العتاقه‌نك عصبه‌سنه انتقال ایدر.

صنف رابع. — عصباتدن كیمسه بولنمدیغی تقدیرده باقی قالان مال متوفایه نسباً تعلقی اولان اصحاب فرائضه، حصه‌لرینه نسبةً توزیع وتقسیم اولنور كه بو معامله «ردعلی ذوی الفروض» تسمیه ایدیلیر زوج ایله زوجه‌نك بربرینه نسباً تعلقلری اولمدیغندن بوباقیدن اونلره برشیء ویریلمز.

صنف خامس. — ذوی الارحام اولنلردر كه معین سهملری اولمیان وعصبه‌دن بولنمیان سائر اقربادر. خال — دایی — وخاله — آنانك همشیره‌سی — وبونلرك اولادلری، بنت البنت. عمه كبیلردر.

صنف سادس. — مولای موالاتدر یوقاریده بیان اولندیغی اوزره نسبی معروف اولمیان بركیمسه‌نك، ارتكاب ایلدیكی جنایتی تضمین ایتمك ووفاتنده كندیسنه وارث اولمق شرطلری اوزرینه عقد مقاوله ایدیلان شخصدر.

صنف سابع. — مقرله بالنسب علی الغیردر نسب آخردن اولان برشخص ایچون بركیمسه (او، بنم قرنداشمدر) دیه اقرار ایتمكدر ایشته بو اقرارده

وفاتنه‌قدر ثبات ایدرسه مقرله یعنی لهنه اقرار اولنان شخص ، مقرك یدنجی درجه‌ده اوله‌رق وارثی اولور .

صنف ثامن . — آنفاً بیان وتعداد اولنان درجات سبعه اصحابی بولنمزسه اووقت ثلثی تجاوز ایدن وصایا تنفیذ اولنورکه متوفا ثلث مالندن فضله بر مقدار وصیت ایتدیکی تقدیرده موصی لهه « موصی له بمازاد علی الثلث » نامی ویریلیر ایمدی بو صورتده اولدیغی کبی آره‌یرده هیچ بر وارث بولنمادیغنجه موجود ثروتی وصیت ایتمك جائز ونافذ اولور

صنف تاسع . — ماالذکر درجات اصحابندن کیمسه بولنمزسه ترکه بیت الماله عائد اولور .

اصحاب فرائض

اون ایکی طاقم کیمسه‌لر درکه دردی ذکوردن وسکزی اناثدندر .

صنف ذکور : اب ، جد صحیح ، اخ لام [۱] ، زوج در

صنف اناث : زوجه ، بنت ، بنت الابن و ـ ان سفل ـ ، اخت لابوین ـ شقیقه ـ [۲] ، اخت لاب [۳] ، اخت لام [٤] ، ام ، جدهٔ صحیحه در

جد صحیح . — کندینه ، قادین توسطی اولمیه‌رق ، نسبت اولنان جددر .

مثلا اب الاب — بابانك باباسی — دینیلدکده متوفایه نسبت اولنان کیمسه‌یی ده احمد فرض ایتدیکمزده (احمدك باباسی) اولورکه وساطت ایدن ایکنجی (اب) کلمه‌سی بر شخص مذکری ارائه ایتمکله اشبو مناسبتده قادین

[۱] بابالری مختلف آنالری بر اولان قرداش
[۲] آنا ، بابا بر قیز قرداش
[۳] یالکز بابالری بر قیز قرداش
[٤] یالکز آنالری بر اولان قیز قرداش دیمکدر .

توسطی بولنمامش وبو حالده (اب الاب) جد صحیح اولمش اولور بناءً علیه اب الام — والده‌نك باباسی — دینیلدکده نسبت وقرابته وساطت ایدن قادین اولدیغی جهتله بوراده‌کی جد ، جد فاسد اولور

جدهٔ صحیحه . — کندینه ، جد فاسددن غیریله نسبت اولنان یعنی آرایه جد فاسد کیرمیان جده‌درکه اوچ صنفدر .

برنجی صنف . — یالکز ذکورایله متوفایه اتصال ایدن جده‌در ام الاب ـ بابانك آناسی ـ ویاخود ام اب الاب ـ بابانك باباسنك آناسی ـ کبی بو مثاللرك برنجیسنده اتصال ، ذکوردن اولان برنجی (اب) ایکنجیسنده ده ایکنجی (اب) کلمه‌لریله واقع اولمشدر

ایکنجی صنف . — یالکز قادین توسطیله متوفایه اتصال ایدن جده‌در ام الام ، والده‌نك والده‌سی کبی

اوچنجی صنف . — هم ارکك وهم ده قادین وساطتیله متوفایه اتصال ایدن جده‌در . ام ام الاب ـ بابانك والده‌سنك والده‌سی ـ کبی

بو اوچ صورتده « جده » جدهٔ صحیحه در زیرا آره‌یه جد فاسد کیرمامشدر فقط جد فاسد اتصاله وساطت ایدرسه جدهٔ فاسده اولور . ام اب الام ـ والده‌نك باباسنك والده‌سی ـ که واسطه اولان (اب الام) جد فاسد اولدیغندن برنجی (ام) کلمه‌سی جدهٔ فاسده‌دن عبارت اولور .

اصحاب فرائضك سهام معینه ومقدره‌لری آلتی اولوب ایکی نوعه آیریلیر

نوع اول : نصف ، ربع ، ثمن در

نوع ثانی : ثلثان ، ثلث ، سدس در

بر مسئله‌ده مذکور سهملر ـ حصه‌لر ـ دن یالکز بری بولنورسه مسئله‌نك مخرجی او سهمدن عبارت اولور .

مثلا بر مسئله‌ده‌کی سهم معین نصف اولورسه مخرج مسئله (ایکی) ،

ثلث اولورسه (اوچ) ، ربع اولورسه (درت) ، ثمن اولورسه (سکز) ، سدس اولورسه (آلتی) ، ثلثان اولورسه (اوچ) اعتبار اولنور .

بر نوعه منسوب سهام بر مسئله‌ده اجتماع ایدرسه الک کوچوکی او مسئله‌یه مخرج اولور بناءً علیه نوع اولدن اولان نصف ، ربع ، ثمن اجتماع ایدرلرسه مخرج مسئله اقل اولان ثمن (سکز) ونوع ثانی‌یه عائد اولان سدس ، ثلث ثلثان اجتماع ایدرلر ایسه مخرج مسئله اقل اولان سدس (آلتی) اولمش اولور .

نوع اولدن نصف ، نوع ثانینك کافه‌سی ویا بعضیسی ایله اجتماع ایدرسه مخرج مسئله ینه آلتی اولور

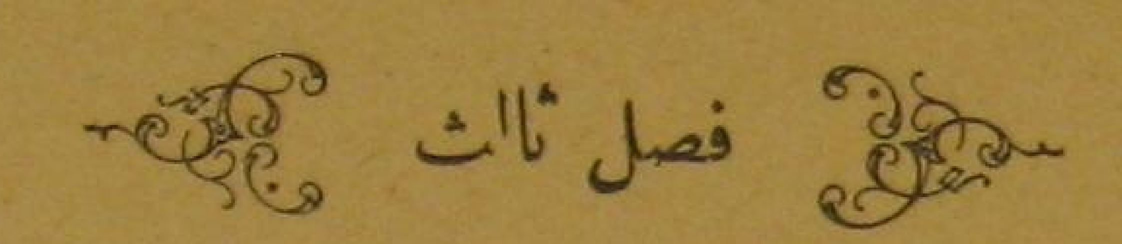
مثلا : بر مسئله‌ده نوع اولدن نصف ؛ نوع ثانینك کافه‌سیله یعنی ثلثان ، ثلث ، سدس ، ایله ویاخود بونلردن یالکز ثلث ویا یالکز سدس ویاخود یالکز ثلثان ایله اجتماع ایدرسه مخرج مسئله آلتی اولور .

اکر نوع اولدن ربع ، بر منوال مشروح نوع ثانی ایله تماماً ویا قسماً اجتماع ایدرسه مخرج مسئله اون ایکی و اکر نوع اولدن ثمن ترتیب مذکور وجهله نوع ثانی ایله تماماً ویا قسماً اجتماع ایدرسه مخرج مسئله یکرمی درت اولمش اولور .

عصوبت مشترکه‌ده اصحاب فرائضدن کیمسه بولنمدیغی حالده مخرج مسئله عدد رؤسه تابع یعنی وارثلرك عددی نه قدر ایسه مخرج مسئله‌ده او مقداردن عبارت اولور آنجق بر ارککك ایکی قادین عد اولنور .

هر هانکی ورثه‌نك اصل مخرج مسئله‌دن حصهٔ معینه‌لری کندیلرینه منقسم اوله‌میه‌جق بر حالده ایسه او ورثه‌نك عدد رؤسی مخرج مسئله‌یه ضرب اولنه‌رق قابل انقسام بر مخرج صحیح تشکیل ایدلمش اولور وبعده اصل مخرج مسئله‌دن افراز اولنان سهملرك هر بری غیر قابل تقسیم حصه‌یی حائز اولان ورثه‌نك عدد رؤسنه یعنی آنفاً بیان اولندیغی اوزره مخرج مسئله‌یه ضرب ایدلمش اولان عدده ضرب اولندقده هر وارثك مخرج صحیحدن حصه‌سی تظاهر ایلر شوقدر که اشبو ضرب معامله سنده بر ارککك ایکی قادین اعتبار اولنور .

بتون ترکه بر وارثه انحصار ایدرسه مخرج مسئله تشکیلنه محل قالماز .

فصل ثالث

احوال اربعین بیاننده‌در

اون ایکی طاقمدن عبارت اولان اصحاب فرائضك احوالی قرقه بالغ اوله‌رق « احوال اربعین » نامیله بر وجه زیر ذکر وتعداد اولنور

اب ـ بابا ـ اولادینه وارث اولدیغی وقت حقنده اوچ حال جاریدر

برنجی حال . — متوفانك هم اوغلی ویا ـ ان سفل ـ ی همده پدری وار ایسه او حالده پدر عصبه اولمدیغندن ترکه‌دن یالکز سهم معینی اولان سدسی آلدقدن صکره مقدار باقی تماماً اوغلنه ویا اوغلنك اوغلنه و یاخود ـ ان سفل ـ ه ویریلیر

١ سدس	٥ قی	مسئله
اب	ابن	٦

١ سدس	٥ قی	مسئله
اب	ابن الابن	٦

مسائل مذکوره‌نك هر برنده سهام معینه‌دن یالکز بری بولندیغی جهتله مخرج مسئله قاعدهٔ آنفه مقتضاسنجه او سهمدن عبارت بولنمش اولور .

ایکنجی حال . — متوفانك قیزی ویاخود اوغلنك قیزی و پدری بولنورسه بو صورتده پدر احراز عصوبت ایده‌جکندن ترکه‌نك فرضاً سدسی

پدره و نصفی قیزینه ویا اوغلنك قیزینه ،باقیسیده عصوبت جهتیله ینه پدره ویریلیر .

١ ٢	٣	
سدس مع باقی	نصف	
اب	بنت	مسئله : ٦

١ ٢	٣	
سدس مع باقی	نصف	
اب	بنت الابن	مسئله ٦

هر ایکی مسئله‌ده نوع اولدن نصف ،نوع ثانیدن سدس ایله اجتماع ایلمش بولندیغندن مخرج مسئله سدس — آلتی — اولمش اولور

اوچنجی حال. — متوفانك ولدی[١] واوغلنك ولدی ویا ـ ان سفل ـ ی اولمزسه اصحاب فرائضدن زوج ویا زوجه‌سی ایله برابر پدر و والده‌سی بولنورسه زوج ویا زوجه سهم معینی آلدقدنصکره متباقی مقدارك ثلثی والده‌سنه و ماعداسی پدرینه ویریلیر والده‌سی بولنمدیغی تقدیرده باقینك هپسی پدره منحصر قالیر .

٣	١	٢	
نصف	ثلث مابقی	ق	
زوج	ام	اب	مسئله : ٦

٣	٣	٦	
ربع	ثلث مابقی	ق	
زوجه	ام	اب	مسئله : ١٢

برنجی مسئله‌ده نوع اولدن نصف نوع ثانیدن ثلث ایله اجتماع ایلدیکی

[١] ذکور واناثه شامل بر لفظ مشترکدر بناءً علیه ارکك ویاقیز چوجغه‌ده اطلاق اولنه‌بیلور

جهتیله مخرج مسئله برموجب قاعده آلتی ، ایکنجی مسئله‌ده‌ده نوع اولدن ربع ، نوع ثانیدن ثلث ایله اجتماع ایتمش اولدیغندن مخرج مسئله اون ایکی اولمش اولور .

جد صحیح حقنده ایکی حال جریان ایدر .

برنجی حال . — متوفانك پدری بولندیغی زمان جد صحیحی ـ پدرینك پدری ـ وارث اوله‌ماز .

١		٥	
سدس	ط	ق	
اب	جد	ابن	مسئله ٦

شو مسئله‌ده متوفانك پدری ایله پدرینك پدری واوغلی بولندیغی فرض اولنیور . (اب)ك وجودی (اب الاب)ك سقوطنی مستلزم اولمغله مجموع ترکه اوغل ایله پدره انحصار ایدییور شو حالده پدر سهم معینی اولان سدسی آله‌رق متباقی کاملا اوغلك اولور .

ایکنجی حال . — متوفانك پدری بولنمدیغی تقدیرده جد صحیح ، احکام میراثده مستثنا طوتیلان درت صورتك غیریسنده آنك ـ پدرك ـ مقامنه قائم اولور .

٣	١ ٢	
نصف	ث مع باقی	
بنت	جد	مسئله ٦

ایشته مسئلهٔ مذکوره‌ده پدر بولنمدیغندن جد آنك یرینه قائم اوله‌رق سدس ایله باقی‌یی آلمشدر .

مستثنا اولان صور اربعه شونلردر :

برنجی صورت . — متوفانك هم پدری ـ اب ـ همده پدرینك والده‌سی

– ام‌الاب – وارسه ام‌الاب میراثه داخل اولماز فقط پدری اولمزده جدی وارسه ام‌الاب جد ایله برابر وارث اولور .

ام‌الاب	اب	ابن	
	١	٥	
ط	سدس	قی	مسئله
ام‌الاب	اب	ابن	٦

ام‌الاب	جد	ابن	
١	١	٤	
سدس	سدس	قی	مسئله
ام‌الاب	جد	ابن	٦

برنجی مسئله‌ده اب اولدیغی ایچون ام‌الاب میراث آلمور ایکنجیسنده ایسه اب اولمدیغندن ام‌الاب بر سدس میراث آلیور .

ایکنجی صورت . — متوفانك پدر ، والده ، زوج ویا زوجه‌سی بولنورسه زوج ویا زوجه‌نك حصه‌سی افراز اولندقدنصکره قالان مقدارك ثلثی والده – ام – نك اولور . پدری اولمزده جدی بولنورسه اووقت والده تکمیل مالك ثلثنه مستحق اولور .

زوج	ام	اب	
٣	١	٢	
نصف	ثلث مابقی	قی	مسئله
زوج	ام	اب	٦

زوج	ام	جد	
٣	٢	١	
نصف	ثلث کل	قی	مسئله
زوج	ام	جد	٦

اوچنجی صورت . — متوفانك هم پدری ، هم بنوالاعیان [*] ، همده بنوالعلات [**] ی وارسه بنوالاعیان ایله بنوالعلات ، بالاتفاق وارث

[*] انا ، بابا بر ارکك وقیز قرداشلر .

[**] والده‌لری مختلف ویالکز پدرلری بر قرداش وهمشیره‌لر دیمکدر .

اوله‌مازلر پدری اولمزده جدی بولنورسه امامینه نظراً وارث اولورلر .

اخ لهما	اخت لهما	اخ له	اخت له	اب
ط	ط	ط	ط	المال کله‌له
اخ لهما	اخت لهما	اخ له	اخت له	اب

اخ لهما	اخت لهما	اخ له	اخت له	جد	
٥				١	
قی	———	ط	ط	سدس	مسئله عندالامامین
اخ لهما	اخت لهما	اخ له	اخت له	جد	٦

اخ له		اخت له	جد	
٥			١	
قی		———	سدس	مسئله
اخ له		اخت له	جد	٦
١٠	١٥	٥	٣	٣
				١٨

دردنجی صورت . — متوفای معتق – مولای عتاقه – ك پدری ایله اوغلی وارسه امام ابی یوسفه کوره پدری سدس آلیر پدری یوقده جدی وارسه جد بالاتفاق وارث اوله‌میه‌رق ترکه‌نك کافه‌سی اوغلنك اولور.

امام ابی یوسفه کوره مسئله شووجهله‌در :

اب المعتق	ابن المعتق	
١	٥	
سدس	قی	مسئله
اب المعتق	ابن المعتق	٦

بالاتفاق مسئله شو صورتله‌در :

جد المعتق	ابن المعتق
ط	المال کله‌له
جد المعتق	ابن المعتق

ایشته اب ایله جدك احکام میراثده فرقلری اشبو درت صورتدن عبارتدرکه ایکی اولکیسی متفق‌بهدر .

زوجك حالى ايكيدر .

برنجى حال . — متوفيه - زوجه - نك ولدى ويا اوغلنك ولدى ويا - ان سفل - ى بولنمديغى تقديرده زوج تركه‌نك نصفنه كسب استحقاق ايدر .

١	١	
نصف	قى	مسئله
زوج	اخ لهما	٢

ايكنجى حال . — متوفيه‌نك ولدى ويا اوغلنك ولدى بولنورسه زوج تركه‌نك ربعنى آلير .

١	٣	
ربع	قى	مسئله
زوج	ابن	٤

هرايكى مسئله‌ده سهام معينه‌دن يالكز برى بولنديغندن مخرج مسئله برقاعده سهام مذكوره‌دن يعنى ايكى ودرتدن عبارت اولور .

زوجه حقنده ده ايكى حال جاريدر .

برنجى . — متوفا - زوج - نك ولدى ويا اوغلنك ولدى ويا - ان سفل - ى بولنمازسه زوجه تركه‌نك ربعنى آلير .

١	٣	
ربع	قى	مسئله
زوجه	اخ لهما	٤

ايكنجى حال . — متوفانك ولدى ويا اوغلنك ولدى وارسه زوجه تركه‌نك يالكز ثمنه مستحق اولور .

اخ لهما ؛ آنا ، بابا بر قرداشلر ديمكدر .

١	٤	٣	
ثمن	نصف	قى	مسئله
زوجه	بنت	اخ لاب	٨

بو مسئله‌ده‌كى سهام معينه عين صنفه منسوب اولدقلرى جهتله ماراليبان قاعده موجبنجه سهملرك اقلى اولان سكز ، مسئله‌نك مخرجنى تشكيل ايدر .

اخطار . — ابن ايله ولد آره‌سنده فرق واردر «ابن» يالكز اركك چوجغه «ولد» لفظى ايسه عام اوله‌رق هم اركك همده قيز چوجقلره اطلاق اولنور .

بنت صلبيه‌نك حالى اوچدر .

برنجى حال . — متوفانك قيزى برنفردن عبارت اولورسه تركه‌نك نصفنى آلير .

١	١			١	٢	١	
نصف	قى	مسئله	:	ربع	نصف	قى	مسئله
بنت	اخ لهما	٢		زوج	بنت	عم لاب	٤

ايكنجى حال . — متوفانك قيزلرى تعدد ايدرسه ثلثانده اشتراك ايدرلر زيرا حق بنات ثلثاندر . بناء عليه ثلثان بينلرنده بالتساوى تقسيم اولنور .

٣	١٦	٥	
ثمن	ثلثان	قى	مسئله
زوجه	بنتين	اخ لاب	٢٤

بو مسئله‌ده نوع ثانيدن اولان ثمن ، نوع اولدن بريله يعنى ثلثان ايله

اخ لاب ؛ پدرلرى بر والده‌لرى مختلف قرداش ديمكدر .

عم لاب ؛ پدرلرى بر والده‌لرى مختلف بابانك قرداشيدر .

بنت صلبيه ؛ اوز قيز ديمكدر .

اجتماع ایلدیکی جهتله قاعدهٔ معلومه اقتضاسنجه مخرج مسئله یکرمی درت اولمش اولور .

٢	١	
ثلثان	قی	مسئله
ثمان بنات	عم لاب	٣
٨	٤	٤
		١٢

مذکور مسئله‌ده‌کی بناته عائد مقادیرك کسرسز اوله‌رق ورثه‌یه تقسیم وتوزیعی ممکن اولمق ایچون برموجب قاعده مخرج مسئله بنات عددیله ضرب اولنور. بنات مقدارینی تنصیف یعنی بناتی ، ابن فرض صورتیله عملیاتی تسهیل ایتمك دها موافقدر .

اوچنجی حال . — متوفانك اوغلی بولندیغی تقدیرده قیزی – کرك برنفردن عبارت وکرك متعدد بولنسون – او اوغل ایله عصوبت مشترکه احراز ایده‌رك ترکه بینلرنده ثلث وثلثان – ایکلی برلی – نسبتنده تقسیم اولنور بناءً علیه اصحاب فرائضدن کیمسه بولندیغی حالده اول امرده آنك حصه‌سی بعدالافراز ترکه‌نك مقدار متباقیسی ، وبولنمدیغی صورتده ایسه کافه‌سی بو وجه مشروح اوزره اولاده توزیع وتقسیم قیلنیر .

١	٧				
ثمن	ق		مسئله	بحسب العصوبه		مسئله
زوجه	ابن	ثلث بنات	٨	ست بنات	تسع بنین	٢٤
٥	١٤	٢١	٥	٦	١٨	
			٤٠			

ایشته ایکنجی مسئله‌ده اصحاب فرائضدن کیمسه بولنمدیغندن قاعدهٔ معلومه

مقتضاسنجه مخرج مسئله عدد رؤسدن عبارت اولمش اولور .

بنت الابن حقنده آلتی حال جریان ایدر .

برنجی حال . — بنت الابن ، برنفردن عبارت ایسه ، ترکه‌نك نصفنی آلیر .

١	١	
نصف	قی	مسئله
بنت الابن	اخ لاب	٢

ایکنجی حال . — بنت الابن بردن زیاده ایسه ترکه‌نك ثلثانده اشتراك ایدرلر .

٢	١	
ثلثان	قی	مسئله
ثلث بنات الابن	اخ لهما	٣
٦	٣	٣
		٩

اوچنجی حال . — متوفانك برقیزی اولدیغی وقت اوغلنك قیزی بردن زیاده اولسه دخی ترکه‌نك یالکز سدسنی آلیرلر .

٣	١	١	١
نصف	سدس	سدس مع باقی	مسئله
بنت	بنت الابن	جد	٦

٣	١	٢	
نصف	سدس	قی	مسئله
بنت	اربع بنات الابن	اب	٦
١٢	٤	٨	٤
			٢٤

(بنت الابن) ك شو حالده (تكملة للثلثين) نامى ويريلور چونكه (بنت صلبيه) نك حصه‌سى اولان سدس تركه‌نك ثلثانى تشكيل ايلركه متعدد بنات صلبيه‌نك ثلثاندن عبارت اولان حقى بوصورتله اكمال واتمام ايدلمش اولور.

دردنجى حال . — متوفانك قيزلرى تعدد ايدر يعنى ايكى وايكيدن زياده اولورسه اوغلنك قيزى ميراثه نائل اولماز .

٢		١	
ثلثان	ط	قي	مسئله
بنتين	بنت الابن	عم لها	٣

٣	١٦		٥	
ثمن	ثلثان	ط	قي	مسئله
زوجه	بنتين	بنت الابن	اخ لاب	٢٤

بشنجى حال . — متوفانك متعدد قيزلرى واوغلنك قيزى بولنور . و اوغلنك قيزى خداسنده ابن الابن ويا مادوننده ابن ابن الابن بولنورسه عصوبت مشتركه احراز ايدرك باقى بينلرنده ثلث وثلثان وجهله تقسيم اولنور .

٢	١		
ثلثان	قي		مسئله
بنتين	بنت الابن	ابن الابن	٣
٦	١	٢	٣
			٩

٢	١		
ثلثان	قي		مسئله
ثلث بنات	بنت الابن	ابن ابن الابن	٣
٦	١	٣	٣
			٩

آلتنجى حال . — متوفانك اوغلى – ابن صلب – برحيات ايسه قيز واركك بالجمله (اولاد ابن) وراثتدن ساقط اولورلر .

١		٧	
ثمن	ط	قي	مسئله
زوجه	ابن الابن	ابن	٨

		١	٥	
ط	ط	سدس	قي	مسئله
بنت الابن	ابن الابن	اب	ابن	٦

آنفاً بيان وايضاح اولنان احوال ومسائلدن آكلاشيلديغى اوزره بنات تعدد ايتديكى تقديرده تركه‌نك ثلثانه مستحق اولورلر بوحالده حق بناتدن برشى قالميه‌جغى جهتله بنت الابن ميراثدن ساقط اولور . آنجق متوفانك قيزى يالكز برنفر اولورسه تركه‌نك نصفنى آله‌جغندن بوحالده بنت الابن اقربيتنه بناءً حق بنات اولان ثلثانى اكمال ايتمك ايچون سدسنى آلير متوفانك اوغلنك قيزلرى تعدد ايتسه بيله سهملرى ينه (سدس) دن عبارت اوله‌رق مقدار مذكور بينلرنده مساواةً تقسيم اولنور . متوفانك قيزى اولميوبده متعدد اوغلنك قيزلرى واوغلنك اوغلنك قيزلرى بولنورسه مرتبهٔ علياده اولنلر اقربيتلرينه بناءً تركه‌نك نصفنى ومرتبهٔ سفلاده بولنانلرده سدسنى آليرلر .

٣	١	٢	
نصف	سدس	قي	مسئله
ثلث بنات الابن	ثلث بنات ابن الابن	اخ لهما	٦
٩	٣	٦	٣
			١٨

	٧	١	
	قي	ثمن	مسئله
	ابن الابن	بنت الابن	زوجه
			٨
			٣
			٢٤

١٧	٤	٣	
قي	سدس	ثمن	مسئله
ابن الابن	بنت ابن الابن	زوجه	٢٤

(١) تنبيه . — متوفانك اوغلنك اوغلى – ابن الابن – محاذى يعنى عين مرتبه‌ده بولنان واصحاب فرائضدن اولان اوغلنك قيزينى – بنت الابن – تعصيب ايدر . فقط دها برمرتبه آشاغى بولنان اوغلنك اوغلنك قيزينى – بنت ابن الابن – عصبه قيلميه‌جغندن ادنى برمرتبه‌ده قالان حفيده‌مز كوره سهم معينى اولان سدسى وابن الابن دخى بالعصوبه باقيى احراز ايلر .

(٢) تنبيه . — متوفانك اوغلى هرحالده اوغلنك قيزينى ميراثدن اسقاط ايتديكى كبى اوغلنك اوغلى – ابن الابن – دخى كنديسندن برمرتبه آشاغى بولنان اوغلنك اوغلنك قيزينى – بنت ابن الابن – اسقاط ايدر .

ط	المال كله له	مسئله :	ط	المال كله له
بنت الابن	ابن		بنت ابن الابن	ابن الابن

اشبو ايكى مسئله‌ده سهام معينه‌دن هيچ برى بولنمامش وذاتاً بتون تركه بروارثه انحصار ايتمش اولديغندن مخرج مسئله تشكيلنه محل اولمديغى كبى قاعده‌ده امكان يوقدر .

(اولادام) ك اوچ حالى واردر .

برنجى حال » — متوفانك آنا جهتندن اوله‌رق ارككـ قرداشى – اخ لام – ويا قيز قرداشى – اخت لام – بركشيدن عبارت ايسه تركه‌نك سدسنى آلير

١	٥		١	٥	
سدس	قي	مسئله	سدس	قي	مسئله
اخ لام	اخ لهما	٦	اخت لام	عم لهما	٦

ايكنجى حال . — اولاد ام تعدد ايتديكى صورتده تركه‌نك ثلثى ذكور واناثى بيننده مساواة تقسيم اولنور .

١		٢	
ثلث		قي	مسئله
اخ لام	اخت لام	اخ لاب	٣
١	١	٤	٢
			٦

اوچنجى حال . — متوفانك ولدى واوغلنك ولدى ويا – ابن سفل – ى وپدرى وجدى وارسه اوحالده اولاد ام وراثته داخل اوله مزلر .

ط	المال كله لها	ط	ط	المال كله له
اخ لام	بنت الابن	اخ لام	اخت لام	اب

اخت لابوين حقنده بش حال جاريدر .

برنجى حال . — متوفانك لابوين برهمشيره‌سى وارسه تركه‌نك نصفنى آلير .

١	١	
نصف	قي	مسئله
اخت لهما	عم لاب	٢

اخت لابوين ، اوزهمشيره — انا ، بابابرقزقرداش ديمكدر .

اولادام — اخ لام ، اخت لام — بابالرى مختلف آنالرى براركك ويا قيزقرداش ديمكدر .

ایکنجی حال . — متوفانک لابوین همشیره لری متعدد ایسه ترکه نک ثلثانه مستحق اولورلر

۲	۱	
ثلثان	قی	
ثلث اخوات لهما	عم لهما	مسئله
		۳
۶	۳	۳
		۹

بو ایکی حالده متوفانک قیزلری و اوغلنک قیزلری بولنماق ایجاب ایدر بولندیغی صورتده دردنجی حالده کی معامله معمول به اولور.

اوچنجی حال . — متوفانک لابوین ارکک و قیز قارداشلری اجتماع ایدرلرسه مشترکاً عصبه اولورلر بو حالده بشقه وارث وار ایسه باقی نی یوقسه تکمیل ترکه یی احراز ایده رك وقاعدهٔ معروفه وجهله برارکك ایکی قادین صاییله رق بینلرنده تقسیم ایدرلر .

۱	۱		
نصف	قی		
زوج	اخت لهما	اخ لهما	مسئله
			۲
۳	۱	۲	۳
			۶

اصل مسئله دن عصبه لره اصابت ایدن بر سهمك کندیلرینه تقسیمی قابل دکلدر برمقتضای قاعده اخ لهما ایکی قادین اعتباریله مجموع عصبه نك عدد رؤسی اولان اوچ عددی اصل مخرج مسئله یه ضرب اولندقده حاصل ضرب که آلتیدر کسرسز اوله رق ورثه یه قابل تقسیم اولمش اولور.

دردنجی حال . — اخت لابوین متوفانک قیزی ویا اوغلك قیزی ایله اجتماع ایتدیکی تقدیرده عصوبت محضه احراز ایلر بناءً علیه دها یقین عصبه بولنمدیغی حالده اصحاب فرائضدن قالان مقدار مالی آلیر

۱	۱	
نصف	قی	
بنت الابن	ثلث اخوات لهما	مسئله
		۲
۳	۳	۳
		۶

۸	۳	۱	
ثلثان	ربع	قی	
			مسئله
بنتین	زوج	اختین لهما	۱۲
۱۶	۶	۲	۲
			۲۴

بشنجی حال . - متوفانک اوغلی ، اوغلنك اوغلی ، باباسی ، جدی وارسه اوز همشیره لر — اخت لهما — هیچ برشیء آلمازلر حتی بو اخت لهما اوز قارداشلری ایله ده برابر بولنسه لر نه کندی ونه ده قرداشی وارث اوله مازلر

۱			۷	
ثمن	ط	ط	قی	مسئله
زوج	اخ لهما	اخت لهما	ابن	۸

۱ ۲			۳	
سدس مع باقی	ط	ط	نصف	مسئله
اب	اخ لهما	اخت لهما	بنت	۶

۱			۷	
ثمن	ط	ط	قی	مسئله
زوجه	اخ لهما	اخت لهما	ابن الابن	۸

جد	اخ لهما	اخت لهما	بنت	مسئله
١	٢		٣	
سدس مع باقی	ط	ط	نصف	٦

(١) تنبیه . — عصوبت مشترکه : حدذاتنده عصبه اولمقله برابر اساساً عصبه اولمیانلریده تعصیب ایدەرك باقیده و اصحاب فرائضك فقدانی حالندەده مجموع ترکەده اشتراکی تولیدایدن عصوبتدر ابنك بنتی تعصیب ایلمەسی عصوبت مشترکه قبیلندندر

بوحالده ابن وبنت ایله برابر بشقه وارثلرده بولنورسه باقی ، وکندیلرندن بشقه وارث بولنمدیغی تقدیردەده جمیع مال بینلرنده اثلاثاً — ثلث و ثلثان نسبتنده — تقسیم اولنور .

(٢) تنبیه . — عصوبت محضه اصحاب فرائضدن قالان مالی واصحاب فرائض بولنمدیغی وقت تکمیل ترکەیی منفرداً — یالکز باشنه — احراز ایتمکدر بنت بولنمدیغی زمان ابنك عصوبتیده عصوبت محضه اولمش اولور.

(٣) تنبیه . — قادینلر رأساً عصبه اولمدقلری کی بشقەلرینیده تعصیب ایدەمیه جکلری طبیعیدر شوقدرکه اخوات ، بنت ویابنت الابن ایله اجتماع ایتدکلری تقدیردەعصوبت محضەصورتیله عصبه اولورلر .

اخت لاب ایچون یدی حال واردر

برنجی حال . — متوفانك (اخت لاب) ی بر نفر ایسه ترکەنك نصفنی آلیر

زوجه	اخت لاب	عم لاب	مسئله
١	٢	١	
ربع	نصف	قی	٤

ایکنجی حال . — اخت لاب تعدد ایدر یعنی ایکیدن زیاده اولورسه حقلری ثلثاندر بینلرنده مشترکاً ومساواةً تقسیم اولنور

اربع اخوات لاب	زوج	این اخ لهما	مسئله
٤	٣	٠	
ثلثان	نصف	قی	٦ عولیه ٧

بورادەکی اصحاب فرائضك حصۀ معینەلری — نصف و ثلثان — اعتباریله اصل مخرج مسئله برقاعده آلتیدن عبارت اولدیغی حالده معاملۀ تقسیمك نتیجەسی اقتضاسنجه مخرج مسئله آلتیدن یدی یه عول و ارتقا ایتمش واصحاب فرائض دخی مالك کافەسنی احراز ایتدکلرندن عصبه یه برشیئی قالمامشدر .

اوچنجی حال . — متوفانك براوز همشیرەسی — اخت لابوین — بولنورسه اووقت اخت لاب (تکملةً للثلثین) اولمق اوزره ترکەنك سدسنی آلیر

اخت لهما	اخت لاب	ابن اخت لهما	ابن اخ لاب	مسئله
٣	١		٢	
نصف	سدس	ط	قی	٦

دردنجی حال . — متوفانك اوز همشیرەلری — اخت لهما — تعدد ایتدیکی حالده اخت لاب وراثتدن محروم اولور .

ثلث اخوات لهما	اخت لاب	ابن اخ لهما	مسئله
٢		١	
ثلثان	ط	قی	٣

بشنجی حال . — متوفانك متعدد اوزهمشیرەلری — اخت لهما — ایله برابر (اخ لاب) و (اخت لاب) ی وارسه (اخ لاب) ، (اخت لاب) ی تعصیب ایده جکندن اوز همشیرەلرك سهامی افراز اولندقدنصکره عصوبت مشترکه حسبیله اخت لاب باقی یه اشتراك ایلر

٢	١		
ثلثان	ق		مسئله
اربع اخوات لهما	اختين لاب	اخ لاب	٣
٨	٢	٢	٤
	٤		١٢

مخرج مسئله اوزرينه تركه‌نك كسرسز اوله‌رق ورثه‌يه تقسيمى ممكن اولمديغى جهتله سهملرى كسره اوغرايان ورثه‌نك عددرؤسى اصل مخرج مسئله‌يه ضرب ايدلمك صورتيله قابل تقسيم اولدى

آلتنجى حال . — متوفانك قيزى ويااوغلنك قيزى وارسه او وقت (اخت لاب) عصوبت محضه احراز ايدر يعنى بوورثه ايله برابر بولنديغى حالده (اخت لاب) عصبه‌لك حالنى اكتساب ايده‌رك منفرداً مالك متباقيسنى آلير

٣	١	٢	
نصف	سدس	ق	مسئله
بنت	بنت الابن	اخت لاب	٦

يدنجى حال . — اخت لاب ، متوفانك اوغلى ، اوغلنك اوغلى ، باباسى وجدندن برى وياخود اخ لهما ايله بولنور ويا بنت ، يابنت الابن ايله اجتماع ايتديكى حالده احراز عصوبت ايدن ـ اخت لهما ـ ايله اجتماع ايدرسه وارث اوله‌ماز

ط	ط	المال كل له	مسئله	ط	ط	المال كل له
اخت لهما	اخت لاب	ابن الابن		اخ لاب	اخت لاب	اخ لهما

	١	١	
ط	نصف	ق	مسئله
اخت لاب	بنت الابن	اخت لهما	٢

حق اخوات ، آنفاً سردوبيان اولنان احوال ومسائلدن مستبان اولديغى

اوزره على اطلاق ثلثان ايسه‌ده (اخت لهما) ، (اخت لاب) دن قرابةً دها قوتلى اولديغندن نصف النجه اشبو حقك اكمالى ايچون لازم اولان سدس مقدارينه‌ده اخت لاب مستحق اولور بناء عليه اخت لاب تعدد ايتديكى حالده سدسده اشتراك ايدرلر يعنى تركه‌نك سدسى آرالرنده مساواةً تقسيم اولنور اخت لهما بردن زياده ايسه تكميل ثلثانى احراز ايده‌جكلرندن او حالده اخت لاب سدسدن دخى محروم قالير آنجق اخ لاب ايله برابر بولنورسه عصبه‌لك حالنى اكتساب ايده‌رك آنكه باقى‌يى مشتركاً آليرلر . فقط بو صورتده بنت وبنت الابن بولنمامق لازمدر چونكه بونلردن بريسى بولنديغى تقديرده قوة قرابت حسبيله اخت لاب اوزرينه حائز تقدم بولنان اخت لهمانى وتعصيب بناء عليه اخت لاب ميراثدن سقوط ايدر اخت لهما بولنميه‌جق اولورسه اووقت بنت ويابنت الابن ، اخ لابى تعصيب و باقيدن عصوبت محضه طريقيله مستفيد ايلريعنى حصه‌ياب ايتمش اولور

(ام) حقنده اوچ حال جاريدر

برنجى حال . — متوفانك ولدى واوغلنك ولدى ويا ـ ان سفل ـ ى ياخود على الاطلاق — يالابوين ، يالاب وام ، ياخود يالكز لاب ، ياخودده يالكز لام — متعدد اخوه واخواتى بولنورسه ام ، تركه‌نك سدسنى احراز ايدر .

١		٥	
سدس		ق	مسئله
ام		ابن	٦

١	٥	
سدس	ق	مسئله
ام	ابن الابن	٦

١	٣	٢	
سدس	نصف	ق	مسئله
ام	بنت الابن	اخ لاب	٦

١			٣	
سدس		ثلث	ق	مسئله
ام	اخوين	لام	عم لهما	٦

ام	اختين لهما	اب	مسئله
سدس	ط	قی	٦
١		٥	

ام	اخ لاب	اخ لهما	مسئله
سدس	ط	قی	٦
١		٥	

ام	اخ لام	اخ لاب	مسئله
سدس	سدس	قی	٦
١	١	٤	

ام	زوجه	ثلثة اخوة لام	اخوين لهما	مسئله
سدس	نصف	ثلث	قی	٦
١	٣	٢	٠	

ایكنجی حال . — برنجی حالده‌كی ورثه‌نك فقدانی صورتنده پدر ایله برابر زوج ویازوجه بولنورسه (ام) باقینك ثلثنی آلیر .

زوج	ام	اب	مسئله
نصف	ثلث مابقی	قی	٦
٣	١	٢	

زوجه	ام	اب	مسئله
ربع	ثلث مابقی	قی	٤
١	١	٢	

اوچنجی حال . — برنجی حالده‌كی ورثه‌نك فقدانی تقدیرنده زوج ایله زوجه‌دن بری‌ده بولنمزسه — بوصورتده ابك بولنوب بولنمامسی حائز تأثیر دكلدر — ام ، مجموع تركه‌نك ثلثنی آله‌جغی كبی زوجیندن برینك جد ایله برابر اجتماعی صورتنده دخی كذلك ثلث الكل آلیر .

اخت لاب	ام	عم لاب	مسئله
نصف	ثلث الكل	قی	٦
٣	٢	١	

ام	عم لهما	مسئله
ثلث	قی	٣
١	٢	

اخ لهما	ام	اب	مسئله
ط	ثلث الكل	قی	٣
	١	٢	

زوج	ام	جد	مسئله
نصف	ثلث الكل	قی	٦
٣	٢	١	

جدهٔ صحیحه ایكی حالده بولنور .

برنجی حال . — متوفانك لام ویالاب جده‌سی كرك بر نفر اولسون وكرك بر درجه‌ده بولنمق شرطیله متعدد بولنسون هپ هپ بر سدس آلیر .

ام الام	ام الاب	ابن العم	مسئله
سدس		قی	٦
١		٥	٢
١	١	١٠	١٢
٢			

ام الاب	زوجه	اخ لاب	مسئله
سدس	ربع	قی	
٢	٣	٧	١٢

ایکنجی حال . — متوفانك علی الاطلاق جده سی – کرك والده نك وکرك پدرك والده سی – ام ایله ساقط اولدیغی کبی ابویاتی – پدر طرفندن اولان جده لری – اب ایله دخی سقوط ایدرلر .

ام	ام الاب	اخوین لام	اخ لاب	مسئله
سدس	ط	ثلث	قی	
١		٢	٣	٦

تنبیه . — جدهٔ قریبه میراثه داخل ویا بر مانعه یه بناءً میراثدن ساقط اولسه دخی جدهٔ بعیده یی هر حالده وراثتدن محروم ایدر .

ام ام الام	ام الاب	اب
ط	ط	المال کله له

قرابت واحده صاحبه سی اولان جده ایله قرابتین صاحبه سی بولنان جده اجتماع ایتدکلری صورتده سهم معینلری اولان سدس آره لرنده باعتبار الجهات ثلث وثلثان نسبتنده تقسیم ایدیلیر یعنی بو جده لره عائد اولان سدس اوچ قسمه آیریله رق ایکی قسمی ایکی جهتدن احراز وراثت ایدن جده یه ودیکر قسمی ده یالکز بر جهت ارثیه یی حائز بولنان جده یه ویریلیر بو منوال اوزره سدسك تقسیمی امام محمد حضرتلرینه کوره در . فقط راجح ومفتی به اولان قوله کوره جهت قرابتك تعددینه اعتبار ایدلمیه رك بحسب الابدان مساوات اوزره تقسیم اولنملیدر .

امام یوسف حضرتلرینه کوره :

ام	ام	اب	اخ لاب	مسئله
سدس			قی	
١	٢		٥	٦
			١٠	٢
				١٢

ام اب ام

ام ام

١ ١

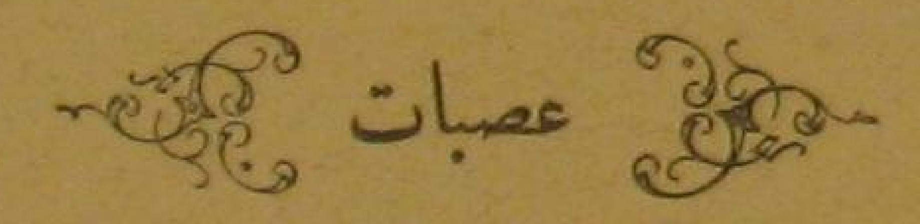
امام محمد حضرتلرینه کوره :

ام	ام	اب	اخ لاب	مسئله
سدس			قی	
١	٣		٥	٦
			١٥	٣
				١٨

ام اب ام

ام ام

٢ ١

عصبات

فصل رابع

عصبه ؛ اسم جمع اولوب مفردی یوقدر . بعضلرینه کوره (عاصب) ك جمعی اوله رق احاطه معناسنه در .

اصطلاحاً عصبه . — حصۀ معینه‌سی اولمیوب اصحاب فرائضدن قالان مالی واصحاب فرائض بولنمدیغی تقدیرده ترکه‌نك کافه‌سنی احراز ایدنلردر .

عصبه ایکی قسمدر . (۱) عصبۀ سببیه (۲) عصبۀ نسبیه‌در .

عصبۀ سببیه . — مولی العتاقه ایله آنك عصبه‌سندن عبارتدر .

عصبۀ نسبیه . — نسباً متوفایه قرابتی بولنان وکیملردن عبارت اولدیغی زیرده بیان قلنان ذکور واناثدرکه اوچ نوعه منقسمدر ،

برنجی نوع ؛ عصبه بنفسه

ایکنجی نوع ؛ عصبه بغیره .

اوچنجی نوع ؛ عصبه مع غیره .

اقسام مذکوره بروجه آتی شرح وایضاح اولنور .

عصبه بنفسه . — متوفایه اولان نسبت وقرابتی یالکز قادین وساطتیله اولمیان ذکوره دینیرکه بونلر اب ، ابن مثللو بلاواسطه یاخود اخ لاب ، اخ لابوین کبی یالکز ارکك ویاهم قادین همده ارکك واسطه‌سیله متوفایه نسبت وقرابتلری بولنان کیمسه‌لردر . بوحالده یالکز قادین وساطتیله متوفایه قرابتی اولنلرك ذکور واناثی عصبه اوله‌مازلر . بناءً علیه بوقبیلدن اولانلر یا اولاد ام — اخ لام ، اخت لام — کبی اصحاب فرائضدن ، ویا اب الام ، ابن البنت کبی ذوی الارحامدن اولورلر . بوجمله‌دن اوله‌رق (ام) و (بنت) مثللو اناث صنفندن بولنانلر ، آره یرده برکونه توسط بولنمه‌دخی حدذاتنده عصبه بنفسه اوله‌مازلر .

عصبۀ نسبیه اقسامندن اولان « عصبه بنفسه » درت صنفه آیریلیر .

برنجی صنف . — متوفانك جزئی : ابن ، ابن الابن و — ان سفل — ی در .

ایکنجی صنف . — متوفانك اصلی : اب ، جد (جد صحیح) لریدر .

اوچنجی صنف . — متوفانك پدرینك جزئی : اخوه لابوین ، اخوه لاب ،

ابن اخ لابوین ، ابن الاخ لاب و — ان سفل — ی در . دردنجی صنف . — متوفانك جدینك جزئی : عم لابوین ؛ عم لاب ، ابن العم لابوین ، ابن العم لاب در . وعم لاب لابوین ، عم الاب لاب ، ابن عم الاب لابوین ، ابن عم الاب لاب در . عم الجد لابوین ؛ عم الجد لاب ، ابن عم الجد لابوین ، ابن عم الجد لاب در .

شو تصنیفه نظراً عصوبت مذکوره (بنوت ، ابوت ، اخوت ، عمومت) دن بریله حصوله کلیر وراثتده جهت قرابتك قوتی نظر اعتباره آلندیغندن بوکا توفیقاً وتقدیم وتأخیر قاعده‌سنه رعایةً بیان اولنان صنوف اربعه ترتیب قیلنمش بناءً علیه مقدمکی صنف اصحابی موجود ایکن آندن صکره‌کی صنف اربابی عصوبته اشتراك ایتمیه‌جکلری کبی جهت واحده‌نك یعنی برصنفك برقاچ فردی بولندیغی تقدیرده دخی اول امرده قرب درجه وثانیاً قوت قرابت مدار رجحان قیلنمشدر بوحالده ابن ایله ابن الابن اجتماع ایدرسه ابن ، واخ لابوین ایله اخ لاب اجتماع ایلرسه اخ لابوین ترجیح یعنی عصوبت طریقیله احراز میراثده تقدیم اولنور .

بناءً علیه برنجی صنفدن اولنلر صنوف سائره افرادینه تقدم ایده‌رك اصحاب فرائضدن کیمسه بولندیغی زمان باقی‌یی بولنمدیغی وقت تکمیل ترکه‌یی آلیرلر . برنجی صنفدن هیچ بری بولنمدیغی تقدیرده اصحاب فرائضدن قالان مالی ایکنجی صنفدن اولنلر الاقرب فالاقرب قاعده‌سنه توفیقاً آلیرلر فقط برنجی صنفدن بری بولنورسه اووقت صنف ثانیدن وحدذاتنده اصحاب فرائضدن بولنان اب ایله جد صحیح سهم معینلری اولان یالکز برسدسی آلیرلر اوچنجی صنفده کیلر متوفانك اب وجدی یعنی ایکنجی صنف اربابی بولنمدیغی صورتده عصوبتلری حسبیله احراز وراثت ایدرلر .

٣	١	٢	
نصف	سدس	قی	مسئله
بنت	ام	اخ لهما	٦

٣	١	٢	
نصف	سدس	قی	مسئله
بنت الابن	جده	ابن الاخ لاب	٦

صکره دردنجی صنفه منسوب اولنلر کلیر که کندی ترتیبلری وجهله وارث اولورلر .

٣	٢	٧	
ربع	سدس	قی	مسئله
زوجه	اخت لام	عم لهما	١٢

١		١	
نصف	ط	قی	مسئله
بنت	عم الاب لها	ابن العم لاب	٢

عصبهٔ نسبیه اقسامندن اولان عصبه بغیره بنات و بنات الابن و اخوات لهما، اخوات لاب دن عبارتدر نسادن اولان بو درت طاقم اشخاصدن یالکز بر نفر اولدیغی وقت نصف و تعدد ایتدیکی زمان ثلثان آلیرلر بونلردن بری کندی قارداشی ایله اجتماع ایدرسه عصوبت مشترکه احراز ایلیه‌رك ترکه‌نك متباقی مقداری بینلرنده ثلث وثلثان نسبتنده تقسیم اولنور .

١	١	
نصف	قی	مسئله
بنت	ابن	٢
٣		٣
		٦

ابن ‑ بنت ‑ ابن

ابن: ٢ — بنت: ١ — بنت: ط

١	١		
نصف	قی		مسئله
بنت	ابن	ابن	٢
٣			٣
			٦

بنت: ١ — ابن: ٢ — ابن

بنت: ط

٣ ١ ٢

نصف سدس قي

بنت ابن ابن مسئله

٩ ٦

٣

١٨

ابن

بنت بنت ابن

٣ ٢

ابن ابن

٤

بنت

ط

٣ ١ ٢

نصف سدس قي

بنت ابن ابن مسئله

٩ ٦

٣

١٨

بنت ابن ابن

٣

بنت ابن ابن

٢

ابن ابن

٤

بنت

ط

مسئله	قى	ثلثان
	١	٢
	ابن	بنتين
٣		٦
٣		
٩		

ابن .... بنت / ١

ابن / ٢

« ١ » تنبيه . — ورائتده اصحاب فرائضدن بر شيئى آرتمديغى تقديرده معصب ايله معصبه ساقط اولورلر.

مسئله	قى	نصف	سدس	سدس	ربع
	٠	٦	٢	٢	٣
	ابن	بنت	اب	ام	زوج
١٢					

ابن بنت — عوليه ١٣

لاشيئى لهما لعدم الباقى

« ٢ » تنبيه . — اصحاب فرائضدن اولميان بر قادين عصبه بنفسه اولان قرداشيله اجتماع ايلديكى حالده عصبه بغيرها اوله‌ماز بناء عليه متوفانك عين زمانده بر عم لهماسى برده عمه لهماسى وارسه تركه كافةً عم لهمايه عائد اوله‌رق عمه لهما ورائتدن سقوط ايدر زيرا على الاطلاق عمه صنوف ورثه‌دن بشنجى صنفه تابع ذوى الارحامدن اولوب اصحاب فرائضدن معدود اولمديغى كبى مقدمكى صنفلر اصحابى موجود ايكن ذوى الارحام صنفى ميراثدن بهره‌دار اوله‌ميه‌جغى جهتله قرداشيله اجتماع ايتسه دخى اكتساب عصوبت ايده‌ميه‌جكندن ابن الابن

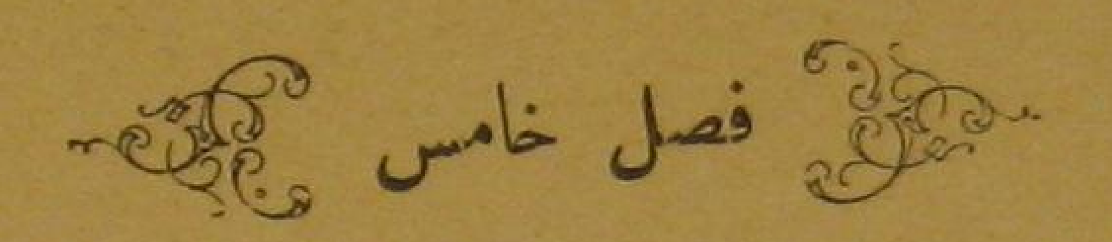
ايله پيداى عصوبت ايليان بنت الابن مسئله‌سى بوكا — عمه‌يه — مقيس عليه اوله‌ماز

ابن عم ايله بنت عم ، ابن اخ لاب ايله بنت الاخ لاب اجتماع ايدرسه حكم ينه بويله‌در يعنى اناث صنفى محروم ورائت اولور .

عصبهٔ نسبيه اقسامندن اولان عصبه مع غيره يكديكريله اجتماع ايتدكلرى صورتده عصوبت محضه احراز ايدن قادينلردركه بنت صلبيه ويابنت الابن ايله اجتماع ايدن اخت لابوين واخت لابدن عبارت اوله‌رق بونلرى ورائتدن منع واسقاط ايدر ورثه بولنمديغى تقديرده اصحاب فرائضدن آرتانى آليرلر .

تنبيه . — كرك عصبه بغيره‌و كرك عصبه مع غيره طاقمندن اولنلر آنجق شخص آخرك وجوديله احراز عصوبت ايده‌بيليرلر بونكله برابر بنجيسنده معصب عصوبته اشتراك ايدرسه‌ده ايكنجيسنده ايتمز بناءً عليه عصبه بغيره صنفندن بنت ايله بنت الابن واخوات لهما ايله اخوات لاب ، كندى قرداشلريله عصوبت مشتركه احراز ايده‌رك بقيهٔ ورائت بينلرنده ثُث و ثلثان طريقيله تقسيم اولنور حالبوكه عصبه مع غيره صنفندن بولنان اخت لهما ايله اخت لاب دن بريسى بنت صلبيه ويابنت الابن دن برينك وجوديله عصوبت احراز ايتديكى حالده معصب اولان بنت صلبيه ويابنت الابن سهم معينى اولان يالكز نصفى آله‌رق عصوبته اشتراك ايده‌مزلر

كرچه عصوبتك حصولى ايچون بنت صلبيه ويا بنت الابن دن برينك وجودى لابدر لكن حد ذاتنده عصبه بنفسه اولماديغى جهتله شو شكل عصوبت برمقارنتدن عبارت قاليركه بوكا معيت اطلاق اولنور

فصل خامس

حجب بیاننده‌در

حجب ، لغةً حائل — مانع — اولمق معناسنه‌در .

اصطلاحاً . — برکیمسه‌نك میراثدن کلیاً محروم ویاسهامنك تقلیل ایدلمسی حالنه حجب اطلاق اولنور شو حال آنجق شخص آخرك وجودیله واقع اولور آخرکیمسه‌نك وراثتدن بسبتون اسقاط ایتدیکی شخصه محروم وقسماً اسقاط ایلدیکی شخصه‌ده محجوب دیرلر

تعریفات مسروده‌یه نظراً حجب ایکی درلودر

« ۱ » حجب نقصان « ۲ » حجب حرماندر

تقلیل سهامی موجب اولان حجبه حجب نقصان دیرلر نصلکه ولدك موجودیتی سبیله زوجك نصف حصه‌سی ربعه و زوجه‌نك ربع حصه‌سی ثمنه‌وامك ثلث حصه‌سی دخی ولدك ویاایکی اخوه‌نك وجودیله سدسه تنزل ایدر

اشبو حجب نقصان اصحاب فرائضدن ام ، بنت الابن ، اخت لاب ، زوج ، زوجه‌دن عبارت اوله‌رق بش کیمسه‌یه عارض اولور

وراثتدن کلیاً محرومیتی مستلزم اولان حجبه حجب حرمان دیرلر (اخ)ك وجودیله ابن الاخك محرومیتی بو قبیلدندر حجب حرمان اب ، ام ، ابن ، بنت ، زوج ، زوجه‌دن ماعدا بالجمله وارثلره عارض اولورسه‌ده ذکرو تعداد اولنان اشبو آلتی طاقم کیمسه‌لر هرحالده وارث اولورلر

جد صحیح ، اوچ حالنده دخی یعنی کرك یالکز بولنوبده عصوبت محضه احراز ایتدیکی ، کرك ابن ایله بالاجتماع سدسه وکرك بنت ایله برابر بولنه‌رق سدس وباقی‌یه مستحق اولدیغی حالده اب ایله محجوب یعنی بسبتون وراثتدن ساقط اولور

علی الاطلاق جده‌لر ، ام ایله وکذالك علی الاطلاق اخوه واخوات ؛ اب و جد ایله ساقط اولدقلری کبی بنین وابناء بنین ایله‌ده سقوط ایدرلر

ابن الابن ، ابن ایله وهرحالده اسفل ؛ اعلی ایله واخ لاب دخی اخ شقیق — اخ لابوین — ایله ساقط اولدیغی کبی بنت ایله اجتماع ایتمك صورتیله اکتساب عصوبت ایدن اخت شقیقه ایله‌ده سقوط ایدرلر .

ابن الاخ لابوین ، آنفاً ذکر وتعداد ایدیلنلردن بشقه اخ لاب ایله و کذا بنت ایله عصوبت احراز ایدن اخت لاب ایله‌ده ساقط اولور .

ابن الاخ لاب ؛ قوت قرابتی حائز بولنان ابن الاخ لابوین ایله ، و اخوه لام ؛ ولد وولد الابن و — ان سفل — ایله سقوط ایدرلر .

بنات ایله بنات الابن اجتماع ایتدیکی حالده بنات صلبیه ثلثان الدیغی جهتله بنات الابن سقوط ایدرلر فقط بولندقلری درجه‌یه محاذی — عین درجه — ویاآنك مادوننده ابن الابن بولنورسه بنات الابن ، ابن الابن ایله عصوبت مشترکه احراز ایلیه‌رك بوشکل عصوبت آنلرك سقوطنه مانع اولور .

اخوات لاب دخی اخوات لابوین ایله اجتماع ایدرلرسه ساقط اولورلر فقط اخ لاب بولنه‌رق اخوات لابی تعصیب ایلرسه اوحالده عصوبت جهتیله مستحق وراثت اولورلر . مع مافیه اخت لابوین برکیشیدن عبارت ایسه یالکز نصف آله‌جغندن بوصورت دخی اخت لابی اسقاط ایتمز و بو تقدیرده اخت لاب تکملةً للثلثین اولمق اوزره سدس آلیر نصلکه صلبیه واحده ایله اجتماع ایدن بنت الابن‌ده سدس آلیردی .

« ۱ » تنبیه . — قتل ، رق کبی موانع ارثك بریله محروم اولان برکیمسه

وراثت نقطهٔ نظرنجه وجود وعدمی مساوی اولدیغندن ؛ بشقه بر کیمسه‌یی حجب ایده‌مز فقط حجب حرمان ایله محجوب اولان کیمسه بشقه‌سنی حاجب اوله‌بیلیر مثلا : علی الاطلاق اخوه ، اب ایله حجب اولدقلری حالده والده‌یی ثلثدن سدسه حاجب اولیورلر .

« ۲ » تنبیه . -- ذکوردن اولان اصحاب فرائضله عصباتك جمله‌سی اجتماع ایتدیکی حالده ایچلرندن اب ، ابن ؛ زوج دن عبارت اولمق اوزره یالکز اوچ کشی وارث اولور اناثدن اولان اصحاب فرائضك کافه‌سی بر آره‌ده بولنورسه یالکز بش کشی احراز وراثت ایدرکه اونلرده بنت ، بنت الابن ؛ زوجه ، ام ، اخت شقیقه ـ اخت لابوین ـ دن عبارتدر

وراثتده علی الاطلاق تکمیل ذکور واناث بولنه‌جق اولورسه او وقت اب ؛ ام ؛ ابن ، بنت ، احد زوجین دن عبارت اوله‌رق یالکز بش کشی وارث اولورلر

۲	۳	۷	
سدس	ربع	قی	مسئله
اب	زوج	ابن	۱۲

۳	۱۲	٤	٤	۱	
ثمن	نصف	سدس	سدس	قی	مسئله
زوجه	بنت	بنت الابن	ام	اخت لابوین	۲٤

۳	۲	۲	٥		
ربع	سدس	سدس	ق		مسئله
زوج	اب	ام	بنت	ابن	۱۲
۹	٦	٦	٥	۱۰	۳
					۳٦

۳	٤	٤	۱۳		
ثمن	سدس	سدس	ق		مسئله
زوجه	اب	ام	ابن	بنت	۲٤
۹	۱۲	۱۲	۲٦	۱۳	۳
					۷۲

فصل سادس

عول ورد بیانده‌در

عول ؛ ترفع ایتمك ، یوکسلمك ، چوغالمق معناسنه‌در .

اصطلاحاً عول . ورثهٔ موجوده سهامنك مخرج مسئله‌دن زیاده ظهور ایتمسیدر .

مخارج فروض عول اعتباریله ایکی درلودر .

« ۱ » عول ایتمیان مخارجدرکه ۲ ، ۳ ، ٤ ، ۸ عددلرندن عبارت اولمق اوزره درتدر .

« ۲ » عول ایدن مخارجدرکه اوچدر اونلرده ٦ ، ۱۲ ، ۲٤ در .

فرائضه متعلق مسائل دخی اوچ قسمدر . (۱) عادله ، (۲) عائله یا عولیه (۳) عادله ردیه‌در .

ورثه‌نك آله‌جغی سهملر مخرج مسئله‌یه مساوی یعنی مخرج مسئله کسرسز اوله‌رق او سهملره قابل تقسیم اولورسه مسئلهٔ مذکوره عادله اولمش اولور .

۱	۱	
نصف	نصف	مسئله
زوج	اخت لهما	۲

٣	١٢	٤	٥	
ثمن	نصف	سدس مع باقی		مسئله
زوجه	بنت	اب		٢٤

سهام معینه مقداری مخرج مسئله‌دن فضله ایسه او مسئله‌یه عائله ویا عوله دینیر .

٣	٤	١	
نصف	ثلثان	سدس	مسئله
زوج	اختین لهما	جده	٦
			عولیه
			٨

ورثه‌نك سهملری مخرجدن دون اولوبده وارثلر ایچنده عصبه‌دن کیمسه بولنمازسه بو حالته عادله ویا ردیه اطلاق اولنور .

٣	١			
نصف	سدس	ط		
بنت	ام	خاله	مسئله	ردیه
			٦	٤

مسائل عولیه ؛ مخارجی عول ایدن مسائلدرکه مخارج مذکوره آنفاً بیان اولندیغی اوزره ٦ ، ١٢ ، ٢٤دن عبارتدر .

مسئله . — مخرج مسئله آلتی اولورسه وتراً (تك تك) وشفعاً (چفت چفت) اونه قدر عول یعنی تزاید ایده‌بیلیر .

٣	٤	
نصف	ثلثان	مسئله
زوج	اختین لهما	٦
		عولیه
		٧

٣	٤	١	
نصف	ثلثان	سدس	مسئله
زوج	اختین لهما	ام	٦
			عولیه
			٨

٣	٢	٤	
نصف	ثلث	ثلثان	مسئله :
زوج	اخوین لام	اختین لاب	٦
			عولیه
			٩

٣	٤	٢	١	
نصف	ثلثان	ثلث	سدس	مسئله
زوج	اختین لاب	اخوین لام	ام	٦
				عـولیه
				١٠

مخرج مسئله اون ایکی اولورسه یالکز وتراً (تك تك) اون یدی‌یه قدر عولاً چیقه‌بیلیر .

٣	٨	٢	
ربع	ثلثان	سدس	مسئله :
زوجه	اختین لهما	ام	١٢
			عـولیه
			١٣

٣	٨	٢	
ربع	ثلثان	سدس	مسئله
زوج	بنتین	ام	١٢
			عـولیه
			١٣

٣	٨	٤	
ربع	ثلثان	ثلث	مسئله ١٢
زوجه	اختين لاب	اختين لام	عوليه ١٥

٣	٢	٨	٤	
ربع	سدس	ثلثان	ثلث	مسئله ١٢
زوجه	ام	اختين لاب	اخوين لام	عوليه ١٧

مخرج مسئله یکرمی درت اولورسه دفعة ـ بردنبره ـ یالکز یکرمی یدی‌یه عول یعنی ارتقا ایدر .

٣	١٦	٤	٤ ٠	
ثمن	ثلثان	سدس	سدس مع باقی	مسئله ٢٤
زوجه	بنتين	ام	اب	عوليه ٢٧

رد ؛ لغةً اعاده ایتمك کیری‌یه ویرمك دیمکدر .

اصطلاحاً . — اصحاب فرائضك سهام مقدره‌لری افراز اولندقدنصکره فضله برشیٔ قالیرسه عصباتدن کیمسه بولنمدیغی حالده بوفضله‌یی دخی حصه‌لری نسبتنده ینه کندیلرینه ـ اصحاب فرائضه ـ ردوتوزیع ایتمکدن عبارتدرکه بوصورتده مسئله ، مسئلهٔ عادله ویا ردیه اولور . رد ، عولك ضدیدر . اصحاب فرائضدن یالکز زوج ایله زوجه‌یه رد اولنماز . بناءعلیه هرایکیسنه (من لایرد علیه) ودیکر اصحاب فرائضه من یرد علیه دینیلیر .

مسائل ردیه‌ده سهام مقدره‌دائما مخرج مسئله‌دن نقصان اولور .

مسائل ردیه ، آتیاً بیان اولندیغی وجهله درت قسمه منقسمدر .

« ١ » من لایرد علیه ـ زوجیندن بری ـ بولنمدیغی حالده من یرد علیه وتعبیر آخرله مردود علیه بر جنسدن یعنی بالفرض یالکز بنات یاخود یالکز جدات جنسندن اولدیغی تقدیرده مخرج مسئله من یرد علیهك عدد رؤسندن عبارت اولور .

٢			١		
ثلثان	مسئله	ردیه :	سدس	مسئله	ردیه
بنتين	٣	٢	جدتين	٦	١
					٢ / ٢

مسائل مذکوره‌ده مخرج مسئله رؤس عددنجه ایکی اعتبار اولنه‌رق هربرینه برر سهم ویریلیر . اختین دخی عین قاعده‌یه تابعدر .

« ٢ » من لایرد علیه اولمدیغی حالده من یرد علیه سبب ارث حسبیله جدودت ، اخوت ، بنتیت ، امومت کبی اجناس مختلفه‌دن اولورسه ـ اجناس مختلفه‌دن اوله‌رق بر مسئله‌ده اوچدن زیاده اجتماع ایده‌مز — مخرج مسئله بونلرك سهاملرندن عبارت اولور .

بوحالده ایکی سدس اجتماع ایدرسه مخرج مسئله ایکی واکر سدس ایله ثلث اجتماع ایدرسه مخرج اوچ ونصف ایله سدس اجتماع ایدرسه مخرج درت وثلثان ایله سدس اجتماع ایدرسه مخرج بش اولمش اولور .

١	١		
سدس	سدس	مسئله	ردیه
جده	اخ لام	٦	٢

من لایرد علیه ؛ کندی اوزرینه رد اولنمیان ، من یرد علیه ؛ کندی اوزرینه رد اولنان کیمسه دیمکدر .

ثلث الكل ٢	سدس ١		
ام	اخ لام	مسئله ٦	رديه ٣

سدس ١	ثلث ٢		
ام	ثلاثه اخوه لام	مسئله ٦	رديه ٣
٣		٦	٣
			٩

سدس ١	نصف ٣		
ام	بنت	مسئله ٦	رديه ٤

سدس ١	ثلثان ٤		
ام	بنتين	مسئله ٦	رديه ٥

«٣» هم مردود عليه وهمده من لا يرد عليه اجتماع ايدر ومردود عليه بر جنسدن اولور ايسه من لا يرد عليه ايچون بر ومن يرد عليه ايچون ده ديكر بر مسئله فرض وتشكيل ايديلير بو صورتده اولا من لا يرد عليهك سهمى اقل مخارجدن افراز اولندقدنصكره باقى نه ايسه مردود عليهك عدد رؤسنه (مستقيم) يعنى مساوى ايسه بر موجب قاعده عدد رؤسى مخرج مسئله يه ضرب ايتمكه حاجت مس ايتمز .

استقامت

ربع ١ {من لا يرد عليه	قى ٣ {مردود عليه	بينهما
زوج	ثلث بنات	مسئله ٤

استقامت

ثمن ١ {من لا يرد عليه	قى ٧ {مردود عليه	بينهما
زوجه	سبع بنات	مسئله ٨

باقى من يرد عليهك عدد رؤسنه مستقيم ـ مساوى ـ اولمزسه يا باقى ايله عدد رؤس بيننده موافقت [*] بولنور ويا بولنماز .

اكر باقى ايله عدد رؤس بيننده موافقت وارسه من يرد عليه عدد رؤسنك وفقى من لا يرد عليهك مخرجنه ضرب اولنه‌رق حاصل ضرب مخرج مسئلتين قلنور وبو صورتله مسئله تصحيح ايدلمش اولور .

موافقت بالثلث

ربع ١ {من لا يرد عليه	قى ٣ {مردود عليه	بينهما
زوج	ست بنات	مخرج مسئلتين ٤
٢	٦	٢ وفق رؤس مردود عليه
		٨

بو تصحيح مسئله اوزرينه من لا يرد عليهك سهمى من يرد عليهك وفقنه ضرب (١×٢=٢) اولنه‌رق حاصل ضرب من لا يرد عليهك حصه‌سى اولور عين صورتله من يرد عليهك وفقى باقى‌يه ضرب (٢×٣=٦) اولنورسه حاصل ضرب اولان آلتى عددى من يرد عليهك حصه‌سنى حصوله كتيرير .

[*] سهام ايله رؤس عددلرى بيننده جارى اولوب بو ايكى نوع عددلردن برينك ديكرى اوزرينه كسرسز اوله‌رق قابل انقسام اولمسيدر كه خارج قسمت اولان عدده وفق اطلاق اولنور .

واكر باقی ایله من یرد علیهك عدد رؤسی میاننده استقامت وموافقت بولنمزیعنی مباینت بولنورسه من یرد علیهك كاملاً عدد رؤسی آنف البیان مخرجه ضرب اولنور .

موافقت

١ ربع } من لایرد علیه
٣ قی } من یرد علیه بینها

زوج	خمس بنات	مخرج مسئلتین
٥	١٥	٤
		٥
		٢٠

بوصورتده مخرج مسئلتین تشکیل وتصحیح ایدلدکدنصکره من لایرد علیهك فرضی - سهمی - من یرد علیهك عدد رؤسنه ضرب (١×٥=٥) اولنهرق حاصل ضرب من لایرد علیهك حصه‌سی اوله‌جغی کبی من یرد علیهك عدد رؤسی باقی ایله ضرب (٥×٣=١٥) اولنورسه حاصل ضرب من یرد علیهك حصه‌سنی تشکیل ایلر .

ایضاحات آنفه‌یه توفیقاً من لایرد علیهه سهمی ویرلدکدنصکره باقی ایله من یرد علیهك رؤسی بیننده استقامت، موافقت، مباینت حاللری آراشدیریله‌رق بونلردن هانکیسی بولنورسه ومثلا موافقت حصوله کلیرسه وفقی ، عکسی حالده مردود علیهك عدد رؤسنك کافه‌سی منوال سابق اوزره اولکی مخرجه ضرب ایدلمك صورتیله مسئله‌نك مخرجی تشکیل وتصحیح ایدلمش اولور .

« ٤ » من لایرد علیه ایله اجتماع حالنده من یرد علیه برجنسدن زیاده اولورسه من لایرد علیهه اقل مخرجدن سهم معینی ویریله‌رك باقی توقیف اولنور واکر اشبو باقی ایله مردود علیه اولان طائفه ایچون بشقه‌جه اتخاذ قلنان مخرجدن او طائفه‌لرك حصه‌لرینه اصابت ایدن عدد بیننده « استقامت »

بولنورسه بشقه معامله‌یه محل قالمیه‌رق باقی آنلره تقسیم قیلنیر .

استقامت

١ ربع } من لایرد علیه
١ سدس
٣ قی مردود علیه
٢ ثلث بینهما مسئله

ام الاب	اختین لام		مخرج مسئلتین
	٤	٤	من لایرد علیه
		٤	من یرد علیه

بالاده بیان اولنان صورت وجهله استقامت حاصل اولمیوبده باقی ایله مردود علیهلرك کندی مخرجلرندن اوله‌رق حصه‌لرینی تشکیل ایدن عدد بیننده مباینت حاصل اولدیغی تقدیرده مردود علیهلرك سهامی من لایرد علیهك مخرجنه ضرب اولندقدن بشقه مردود علیه اولان هر بر طائفه‌نك حصه‌سی‌ده بیلنمك ایچون اول طائفه‌لرك سهملری من لایرد علیهك مخرجندن ظهور ایدن مار الذکر باقی‌یه آیری آیری ضرب ایله حاصل ضرب هر طائفه‌نك زیرینه یازیله‌رق کوستریلیر .

مباینت ٧ قف

مردود علیه

٣ ١ ١
١ ثمن } من لایرد علیه نصف سدس سدس بینهما
قی

٨ من لایرد علیهك مخرجی
٥ مردود علیهلرك سهامی
٤٠

زوجه	بنت	بنت الابن	ام الام	مسئله
				٨ من لایرد علیه
٥	٢١	٧	٧	٦ من یرد علیه

ایشته من لایرد علیه مخرجی اولان سکزك ثمنی زوجه‌یه ویرلدکدنصکره کریده قالان یدی عددی (قف) اشارتیله توقیف ایدیله‌جك بعده من یرد علیه اولان اوچ طائفه - بنت وبنت الابن وام الام - ایچون دخی آیروجه

برمخرج مسئله تأسیس اولنه‌جقدر. ایمدی سهام مفروضه‌لری اعتباریله بونلرك مخرجی برقاعده آلتی اولمقله بو اعتبار اوزرینه افراز اولنان حصه‌لری مخرج مسئله اوله‌جق آلتی عددینی طولدیرمیوب برمسئله ردیه اولمق ملابسه‌سیله بش عدد اوزرینه تقرر ایتمش وشو صورتله اشبو بش عددی مردود علیهلر ایچون مخرج مسئله اعتبار اولنمشدر. شو حالده تعریفات آنفه دائره‌سنده بو مخرج ، من لایرد علیهك مخرجی اولان سکز عددینه ضرب ایله حاصل ضرب مسئلتین ایچون برمخرج عمومی تشکیل ایتمش اولور. بناءً علیه من لایرد علیه بولنان زوجه‌نك سهمی من یرد علیه اولانلرك برمنوال مشروح بش عدددن عبارت اولان مخرجنه ضرب ایدلمك صورتیله مخرج عمومیدن حصهٔ صحیحه‌سی تظاهر ایتدیکی کبی مردود علیهلردن هر برینك کندی مخرجلرندن سهمی نه ایسه او سهم باقی ایله یعنی منوال سابق وجهله (قف) اشارتیله موقوف طوتیلان (یدی) عددیله آیری آیری ضرب ایدلدکده حاصل ضرب آنلرك دخی مخرج عمومیدن هر برینك حصه‌سنی تشکیل ایتمش اولدی .

٣ قف

مباینت

مردود علیهما ٣

بینهما

زوج	بنت	بنت الابن	مسئله
١ ربع من لایرد علیه	٣ نصف ق	١ سدس	٤
٤	٩	٣	٤
			١٦

مسئله . — عددینك تماثلی ؛ هرهانکی ایکی عددك یکدیکرینه مساوی اولمق صورتیله بینلرنده تماثل وقوعبولمسندن عبارتدرکه اعداد مذکوره‌یه متماثلین دیرلر .

اوچك ، اوچه ؛ دردك ، درده ؛ بشك بشه مماثل اولمسی کبی .

ایشته بو حالده باقی ورثه‌نك رؤسنه کسرسز اوله‌رق قابل تقسیم اوله‌جغندن بینهماده استقامت بولنور .

عددینك تداخلی . — عددلردن بیوکنك کچوکی اوزرینه کسرسز اوله‌رق تقسیم اولنمسندن ویا ایکی عدددن برینی دیکرندن بر ویا برقاچ دفعه طرح ایدرك مطروح عنه اولان عددی افنا ایتمکدن عبارتدرکه عددین بیننده‌کی اشبو مناسبته « تداخل » و مذکور عددلره « متداخلین » دینیر . مثلا درت ایله ایکی و سکز ایله درت و بش ایله یکرمی کبی‌که بونلردن یکرمی عددی بش عددینه تقسیم اولنورسه خارج قسمت تمام درت اولوب بو صورتله مقسوم علیه اولان بش عددی یکرمی عدد مقسومنی تماماً افنا ایدر . بیان اولنان دیکر اعداد متداخله‌نك صورت تقسیم و افناسی دخی بو منوال اوزره‌در .

تنبیه ، — تداخل برطاقم ورثه‌نك رؤسیله دیکر برطاقمنك رؤسی بیننده ویالکز مسائل مرکبه‌ده یعنی ورثه‌دن اجناس مختلفه‌نك بولندیغی مسئله‌ده جاریدر . سهام ایله رؤس — ورثه‌نك عددی — آره‌سنده واقع اولان تداخل حالتی ایسه توافق تسمیه اولنور .

عددینك توافقی . — ایکی عدد بربرینه بلاکسر تقسیم ایدیله‌بیلیر ویاخود بو ایکی عدد یکدیکرندن طرح اولنه‌رق فضله قاله‌جق باقی ، واحددن غیری برعددله تماماً افنا اولنه‌بیلیرسه او وقت عددین مذکورینه متوافقین دیرلر بو حالده عدد ثالث (٢) عددی ایسه ، دیکر ایکی عدد آره‌سنده موافقت بالنصف بولنمش اولور

مثلا ٦ ایله ١٢ و ١٠ ایله ٢٠ آره‌سنده‌کی موافقت ، موافقت بالنصفدر چونکه ٦ ایله ١٢ و ١٠ ایله ٢٠ ، ایکی عددیله تماماً قابل تقسیمدر عین صورتله عدد ثالث (٣) عددی ایسه (٣) ایله (٩) بیننده‌کی موافقت ، موافقت

بالثلث و (٤) عددی ایسه (٤) ایله (١٦) آره‌سنده‌کی موافقت ، موافقت بالربع اولمش اولور .

فقط عدد ثالث ١٢ ، ١٨ کبی بیوجك برعدد اولورسه موافقت ایچون بو عددلری تقسیم ایدن اڭ بیوك عدد آلنیر . بناءً علیه مذکور عددلر بیننده‌هم موافقت بالنصف وهم موافقت بالثلث وهمده موافقت بالسدس موجود اولوب بو صورتده ٢.٣.٦ ایله قابل تقسیم ایسه‌لرده (٦) عددی ایله بر دفعه‌ده تماماً تقسیم ایدیله‌جکلری جهتله سهولت اوله‌رق (٦) عددی ترجیح اولنور اشبو عدده حسابده قاسم مشترك اعظم دینیلیر .

عددینك تباینی . — متماثلین ومتداخلین اولمیان ایکی عددك واحددن غیری برعددله قابل تقسیم وافیاً یعنی کسرسز اوله‌رق منقسم اولمامسندن عبارتدر . ٥ ایله ٧ و ٧ ایله ٩ و ١١ ایله ١٩ کبی‌که اشبو عددلر متماثلین ومتداخلین اولمدقلری کبی واحددن غیری برعددله‌ده تماماً قابل تقسیم دکللردر .

فصل رابع

تصحیح مسائل بیاننده در

تصحیح مسئله . — وارثلرك سهملرینی هیچ بری حقنده کسر واقع اولمیه‌جق صورتده وممکن مرتبه اقل برمقداردن اخذ ایده‌جك برحاله ارجاع ایتمك یعنی مخرج مسئله ممکن اولدیغی قدر اصغر اعتبار ایدلمکله برابر هرفردك حصهٔ ارثیه‌سنی تعیین ایتمك دیمکدر .

تصحیح مسائلده ایکی درلو اصله احتیاج واردر .

نوع اول . — رؤس ایله سهام بیننده‌کی احوالدرکه استقامت ، موافقت ومباینتدن عبارت اولمق اوزره اوچدر .

(١) استقامت . — ورثه‌دن هرفرقه‌نك سهمی کندی عدد رؤسلرینه تماماً قابل تقسیم اولمقدن عبارتدرکه بو صورتده هرکسك حصه‌سی معین اوله‌جغندن بشقه برگونه عملیاته لزوم قالماز .

١ سدس	٤ ثلثان	١ سدس مع باقی	مسئله
ام	بنتین	اب	٦

(٢) موافقت . — یالکز بر فرقه‌نك سهمی منکسر — قابل تقسیم اولمامق — اولوبده سهم ایله عدد رؤسلری آره‌سنده موافقت بولنمقدر . بویله بر مسئله‌یی تصحیح یعنی کاملاً قابل تقسیم برحاله افراغ ایتمك ایچون حصه‌لرنده کسر واقع اولان فرقه‌نك عدد رؤسنك وفقی مخرج مسئله‌یه ضرب و حاصل ضرب مخرج قبلنیر بعده هرفریقك حصه‌سنی تعیین ایلمك ایچون اصل مسئله‌ده‌کی سهمی عدد رؤسك وفقنه ضرب ایتمك ایجاب ایدر .

١ سدس	٤ ثلثان	١ سدس مع باقی	مسئله
ام	عشر بنات	اب	٦
٥	٢٠	٥	٥
			٣٠

مسئله ، عولیه ویا ردیه اولورسه او حالده عدد رؤسك عولنه ویاخود ردینه ضرب اوله‌رق مسئله تصحیح ایدیلیر .

ربع	ثلثان	سدس	سدس مع باقی	مسئله :
٣	٨	٢	٢	
زوج	ست بنات	ام	اب	١٢
٩	٢٤	٦	٦	عولیه
				١٥
				٣
				٤٥

نصف	سدس	مسئله
٣	١	
بنت	ثلث جدات	٦
٩	٣	ردیه
		٤
		٣
		١٢

(٣) مباینت . — یالکز برفرقه‌نك سهمی منکسر اولدیغی حالده سهم ایله عدد رؤسلر بیننده مباینت بولنمندر .

بوصورتده ایسه سهمی منکسر اولان فرقه‌نك عددرؤسی اصل مسئله‌یه ویا عولنه ، یاخود ردینه ضرب اولنور .

نصف	سدس	ثلث	مسئله
٣	١	٢	
زوج	جده	ثلث اخوات لام	٦
٩	٣	٦	٣
			١٨

نصف	ثلثان	مسئله
٣	٤	
زوج	خمس اخوات لاب	٦
١٥	٢٠	عولیه
		٧
		٥
		٣٥

تنبیه . — کسر واقع اولان برفرقه‌نك سهملری ایله عدد رؤسلری آره‌سنده مباینت بولندیغی حالده برمنوال سابق وقوعبولان ضرب معامله‌سنك حصوله کتیردیکی تصحیح مسئله‌دن حصه‌سنی بولمق ایچون اصل مسئله‌دن سهمنی عدد رؤسنه ضرب ، بعده افرادینك آیری آیری حصه‌لرینی تعیین ایچونده بوحاصل ضربی عدد رؤسنه تقسیم ایده‌رز بناءً علیه برعدد دیکر برعددله بردفعه‌ضرب بردفعه‌ده تقسیم اولنسه قیمتنه‌خلل کلیه‌جکندن افراد مذکوره‌یه اصل مسئله‌دن اصابت ایدن مقدار هرنه‌دن عبارت ایسه تصحیح مسئله‌دن دخی عین مقدار اصابت ایده‌رك لزومسز اولدیغی اکلاشیلان ضرب وتقسیم عملیاتنك اجراسنه محل قالماز .

نوع ثانی . — رؤس ایله رؤس آره‌سنده‌کی احوالدرکه درتدر اونلرده مماثلت ویاتماثل ، موافقت ویاتوافق مداخله ویاتداخل ، مباینت یاخود تباینددر .

تنبیه . — رؤس ایله‌رؤس بیننده متصور اولان احوال اربعه‌ده فرقه‌لرك بعضیسنده یعنی ایکی ، یااوچ ونهایت دردنده کسر واقع اوله بیلوب دردی تجاوز ایدمز

احوال مذکوره‌ده بروجه آتی ذکر وبیان اولنور .

(١) تماثل . — سهملری کندیلرینه تماماً تقسیم اولنه میان ایکی ویا دها زیاده فرقه‌لرك عدد رؤسلری ، یکدیکرینه‌متداخل ویا متوافق

اولمق صورتیله آره‌لرنده مماثلت بولنمقدن عبارتدرکه تصحیح مسئله ایچون اعداد مماثله‌دن برینی مخرج مسئله‌یه ضرب ایتمك اقتضا ایلر .

٤	١	١		
ثلثان	سدس	قی	مسئله	٣ قف
ست بنات	ثلث جدات	ثلث اعمام	٦	٣ قف
١٢	٣	٣	٣	٣ قف
			١٨	

بو مسئله‌ده اوچ فرقه‌ده کسر وار اکر ثلث اعمام یرینه بر عم فرض ایدلسه او وقت ایکی فرقه‌ده کسر بولنور وینه تماثل قاعده‌سی اجرا اولنور

(٢) تداخل . — سهملری عدد رؤسلرینه قابل انقسام بولنمیان ایکی وایکیدن زیاده فرقه‌لرك عدد رؤسلری بر برینه متوافق ویا متداخل ایسه عدد رؤسلرك وفقلری میاننده تداخل بولنمقدرکه بو تقدیرده قنغی فرقه‌نك عدد رؤسی اکثر ایسه او عدد مخرج مسئله‌یه ضرب اولنور .

٣	٢	٧		
ربع	سدس	قی	مسئله	٣ قف
٤ زوجه	٣ جده	١٢ عم	١٢	٤ قف
٣٦	٢٤	٨٤	١٢	١٢ قف
			١٤٤	

(٣) توافق . — اعداد رؤس آره‌سنده موافقت بولنورسه عدد رؤسلردن برنجینك وفقی عدد ثانینك مجموعنه ضرب ایدیلوب بو برنجی حاصل ضرب ، عدد ثالثك وفقنه ضرب وبو ایکنجی حاصل ضرب عین وجهله عدد رابعه ، بونك دخی حاصل ضربی اصل مسئله‌یه ضرب اولنور .

٣	١٦	٤	١		
ثمن	ثلثان	سدس	قی	مسئله	٢ قف
٤ زوجه	١٨ بنت	١٥ جده	٦ عم	٢٤	٩ قف
٥٤٠	٢٨٨٠	٧٢٠	١٨٠	١٨٠	٥ قف
				٤٣٢٠	٢ قف

(٤) تباین . — منوال سابق وجهله کسره اوغرایان متعدد طائفه‌لرك رؤسلری آره‌سنده مباینت بولنورسه برنجی طائفه‌نك مجموع رؤسی ایکنجی فریقك عدد رؤسنه ضرب وحاصل ضرب اوچنجی فریقه وبونك حاصلی دردنجی فریقك عدد رؤسنه وبوده اصل مسئله‌یه ضرب اولنور وشو صورتله مسئله تصحیح ایدلمش اولور .

٣	٤	١٦	١		
ثمن	سدس	ثلثان	قی	مسئله	٢ قف
٢ زوجه	٦ جده	١٠ بنات	٧ عم	٣٤	٣ قف
٢٣٠	٨٤٠	٣٣٦٠	٢١٠	٢١٠	٥ قف
				٥٠٤٠	٧ قف

بناءً علیه تصحیح مسائلده‌کی احوال جمعاً یدی‌یه بالغ اولمش اولور

— ختام —